STEPP

MAGAZINE VOOR
PRODUCTIONELE,
ONTWERPENDE
EN TECHNISCHE KRACHTEN
VAN DE BREDE
CULTURELE SECTOR

36

juni 2020 | 15 €
jaargang 10

#CAMPINGCORONA

JUNI 2020

2009

Setting the standard for size.

2019

Again.

Huge expectations meet a compact design.
The SK 5212 once defined the industry standard for compact wireless transmitters. Its digital successor, the SK 6212, is now heralding a new era. This mini bodypack provides 12 hours of operating time, and its intermodulation-free transmission concept enables more reliable channels, even in congested frequency ranges.
Size matters — performance counts.

www.sennheiser.com/SK6212

SENNHEISER

EDITORIAAL

Beste STEPP-leden,

Corona of Covid-19. We kunnen er niet omheen. Al een paar maanden beheerst en overheerst dat ene woord ons hele leven. Je kan geen krant openslaan of geen nieuwsuitzending bekijken zonder dat alle mogelijke voorbeelden de revue passeren.

Dat de brede culturele sector als één van de eerste werd getroffen, staat buiten discussie. Dat ze ook als één van de laatste terug naar het nieuwe normaal zal kunnen ook. Het zal zaak zijn ons niet door pessimisme te laten leiden.

Cultuur ging al eerder door het vuur van crisis. In een ver of nabij verleden vind je verhalen van wat vooraf ging: de Spaanse griep, de wereldoorlogen en recenter terrorisme-dreiging. Deze hadden ontegensprekelijk telkens hun impact en werden steevast aangekondigd als een doodsteek. Maar telkens opnieuw krabbelde ook onze sector terug op uit het stof en vonden creatieven behoorlijk snel het nieuwe normaal. Dat we continu inspelen op veranderende omstandigheden en telkens wegen zoeken om iets wél mogelijk te maken, is eigen aan onze sector.

Om een analogie te zoeken: op een bouwwerf kom je (normaal gezien) niet zonder veiligheidsschoenen en helm, en de sirene van de kraan schreeuwt erom dat er niemand onder de last zou lopen. Mochten we deze principes rechtlijnig doortrekken naar de gemiddelde podiumvloer dan was er geen theater. De brede culturele sector is dus bij uitstek de sector om 'flankerende maatregelen' te hanteren zodoende de show wél te laten doorgaan. Creativity, baby.

Zo ook vandaag. In verwarrende tijden zagen we hopen geïnspireerde manieren om om te gaan met 'Cultuur in je kot'. Maar dat we ook naar 'het nieuwe normaal' moeten, staat buiten kijf. Vandaar dat STEPP (zoals steeds) krachten bundelde om met de brede culturele sector al doende uit deze crisis te raken.

In de schoot van de 'alliance of Belgian event federations' werd hard gewerkt aan een Event Risk Model, zodoende éénduidig en snel klaarheid te scheppen welke evenementen groen licht, welke oranje licht en welke rood licht krijgen in het nieuwe normaal. Dit model, dat werd afgestemd met de GEES, moet zowel voor de vergunnende overheden als de organisatoren houvast bieden in tijden waarin geen duidelijke lijnen te trekken zijn. Dat experten dit model ook internationaal gespreid zien, zal niet verbazen, met vele Belgische creatieve bedrijven die internationaal hoge toppen scheren.

In de schoot van een werkgroep met het Overleg Kunstenorganisaties, het Sociaal Fonds Podiumkunsten en andere sectororganisaties werd en wordt hard gewerkt aan een Covexit-draaiboek voor de brede culturele sector, een zogenaamde sectorgids. Die is conform de principes van de federale instanties namelijk onontbeerlijk om te kunnen/mogen heropstarten. Zonder sectorgids geen fiat, en de sectorgids moet op elke vloer (werk-vloer, podium-vloer, zaal-vloer, repetitie-vloer...) worden omgezet in een preventieplan op maat, zowel front-of-house als back-of-house. Risico-analyse dus. Dus eigenlijk business as usual...

Veel leesplezier,

Frankie Goethals, voorzitter

Bert Moerman, ondervoorzitter

3 **Editoriaal**

6 **Leren in tijden van Corona**
Chris Van Goethem

11 **Covid World Tour**
Jan Decalf

16 **Een verplichte digitalisering van het podium?**
Lies De Backere

20 **OISTAT nieuws**

21 **Lichttechnici worden virusjagers**
Sam Swerts

23 **Ons digitaal archief**
Bert Moerman

24 **Portfolio**
Light The Sky

28 **Agenda**

29 **Cowboys & Indianen en Boswachters & Stropers**
Bert Moerman

34 **ETTE: de tien geboden van theatertechniek**
Chris Van Goethem

45 **De kat kwam weer (ze kon niet langer wachten)**
Lies De Backere

47 **Bedrijfspartners**

48 **Bedrijfsleden**

49 **Groepsleden**

50 **Colofon**

De technieker van Novid installeerden ledschermen in de stad Antwerpen. Deze signalisatie in winkelstraten helpt kleinhandelaars veilig heropenen © Iwan van der Locht →

McDonald's
VISIT TODAY
AMERICA TODAY
america-today.com
meir-as.be
VISIT TODAY
AMERICA TODAY
ZONE
Vanden Borre
meir-as.be
fnac
ONLY
ONLY

LEREN IN TIJDEN VAN CORONA

Chris Van Goethem

Toen op 11 maart grote evenementen werden verboden en een paar dagen later ook alle andere culturele en sportieve events volgden, vielen de facto heel wat organisaties en hun toeleveranciers stil. Daarbij ook heel wat organisaties die training en opleiding organiseren in alle mogelijke vormen. Op 12 maart viel de beslissing dat de lessen in het lager en secundair onderwijs werden opgeschort, ook VDAB opleidingen vielen stil. Ook het hoger onderwijs besliste al snel om de campussen te sluiten en tot het eind van het academiejaar enkel online les te geven. In feite waren de voorbereidingen daarvoor al getroffen voor de maatregelen werden afgekondigd.

Terwijl de wereld op veel plaatsen stilviel, moest het onderwijs juist een versnelling hoger schakelen. Er moest wel aanbod blijven voor de lerenden en er was grote druk om vooral "de programmadoelen af te werken", "geen jaar te laten verloren gaan", "mensen te blijven klaarstomen voor de arbeidsmarkt", "de onderwijs-efficiëntie te garanderen". Het leek wel alsof we anders zouden stoppen met leren, alsof we anders collectief dommer zouden worden en niet meer in de arbeidsmarkt zouden kunnen worden ingeschakeld. Terwijl deze crisis juist een geweldige leerervaring was, vooral ook op menselijk vlak. Maar voor de leerling, de student zelf, was er op dat moment minder bezorgdheid.

Ondertussen zijn we alweer een stap verder, een fase opgeschoven. Het basis en middelbaar onderwijs heeft het 'herhalen' na de paasvakantie ingeruild voor 'pre-teaching', het hoger onderwijs organiseert de lessen en zelfs de infodagen online.

Maar we mogen niet vergeten dat deze crisis aan de kern van ons vak, ons beroep, ons bestaan, raakt. Een theater- of dansvoorstelling, een concert, een event, bestaat maar bij de gratie van het samen zijn met het publiek, de fysieke confrontatie met de acteur, de danser, de muzikant. Dat kan alleen in dezelfde gedeelde ruimte, in het nu, het moment, terzelfder tijd. Dat samen zijn is niet te virtualiseren, alle geweldige

experimenten ten spijt. Dit betekent natuurlijk ook dat een virtuele opleiding een aantal essentiële delen mist om dat métier te leren.
Maar nood breekt wet en uit dit (gedwongen) experiment kunnen we ook heel wat leren. Het ergste wat ons zou kunnen overkomen, is dat we na deze periode terug naar business-as-usual zouden gaan en geen lessen trekken voor de toekomst uit deze ervaringen.

Professionelen

Hoewel de sector leek stil te vallen, viel het werk niet stil voor veel professionelen. Crisisvergaderingen werden belegd, planningen herzien (en herzien, en herzien), er werd nagedacht over hoe binnen de grenzen van de maatregelen kon worden gewerkt. En tegelijkertijd werd aan producties voor een verre toekomst gewerkt.
Dit alles gebeurde met, voor velen, nieuwe vormen van communicatie. Niet evident voor mensen die bij voorkeur rond de tafel, in een café, met handen en voeten, brainstormen over ideeën en concepten. Het was een zeer steile leercurve, op een paar dagen waren we in staat om volledig 'vanuit uw kot' te werken en ontdekten we de voor- en de nadelen. Probeerden we nieuwe toepassingen, nieuwe platformen, nieuwe werkwijzen. Zonder het te beseffen, leerden we uit noodzaak wat we nodig hadden. Noodzaak blijft een sterke drijfveer voor leren.

Levenslang leren

Wanneer de eerste golf achter de rug was, hadden veel technici, freelancers, interimmers plots tijd om te leren. Het leek wel: everything you always wanted to know, but never had the time to learn. Vooral leveranciers en fabrikanten van technisch materiaal speelden daar op in en zetten hun aanbod van online trainingen, seminars en tutorials open of gaven toegang tot educatieve licenties. In eerste instantie ging dat om bestaand materiaal, later organiseerden ze ook seminars etc. Beurzen, noodgedwongen gesloten, herwerkten hun aanbod aan lezingen en volgden deze trend.
Ook voor wie op zoek was naar meer diepgaande content kwam er plots allerlei materiaal beschikbaar. Interviews met ontwerpers, opnames van voorstellingen, debatten, collecties van musea, werden online gezet. Het ging veelal om materiaal dat jaren achter een dikke paywall of een muur van copyright lag te verpieteren. Maar al snel werd er ook nieuw materiaal ontwikkeld.
Wat na jaren vergaderen en discussie onmogelijk was, kon plots op een dag of twee. Levenslang leren kreeg een nieuwe dimensie, aangepast aan de nood van de sector.

Onderwijs

In de meeste opleidingen verliep de omschakeling van een analoge naar een digitale leeromgeving (vrij) vlot. Lesgevers schakelden heel snel en gingen aan de slag met tools en leerplatformen die al jaren op enthousiaste gebruikers lagen te wachten. Internationale fora van lesgevers, vooral over praktijkvakken, ontploften bijna. Tips werden uitgewisseld, wegwijzers naar online materiaal samengesteld, ideeën gedeeld. Waar vroeger eerder schoorvoetend materiaal werd uitgewisseld was er nu bijna een overaanbod. Wonderwel hield het internet het.
De technische omschakeling verliep

Samen zijn is niet te virtualiseren. Een virtuele opleiding mist essentiële delen om het métier te leren.

behoorlijk, planmatig was het af en toe chaos, maar de moeilijkste stap was de pedagogische kant van de zaak. Weinigen hadden ervaring met wat wel en niet werkt in een digitale omgeving en met lerenden die een sturende face-to-face klasomgeving gewend zijn. Ons onderwijs is immers niet ingericht om ze zelfstandig en autonoom te laten werken.
Noodgedwongen ging er ook meer

aandacht naar theorie, omdat die nu eenmaal makkelijker om te zetten is naar een digitale omgeving. Daardoor komt het aandeel 'hands-on leren' een beetje in de schaduw te staan en dat komt een professionele opleiding natuurlijk niet ten goede.
Opleidingen zetten in het begin vooral in op twee modellen. Asynchroon lesgeven waarbij opdrachten per mail of via een leeromgeving worden gegeven en de lerende autonoom aan de slag moet. En synchroon lesgeven waarbij via een video-verbinding aan een groep wordt lesgegeven, met eventueel een opname voor wie niet aanwezig kan zijn.
In de asynchrone versie worden de lerenden via taken en opdrachten aangestuurd en moeten ze zelf aan de slag. Ze krijgen daarna feedback via dezelfde kanalen. Al bij al is dat een eenzaam proces, waarbij het soms lang duurt voor je een oplossing krijgt aangereikt als je vast zit. Anderzijds bevordert het wel heel sterk het autonoom werken en problemen oplossen.
Beetje bij beetje ontdekten de lesgevers waar dit werkt en waar de beperkingen liggen. Eén van de ervaringen was bijvoorbeeld dat individuele luisteroefeningen voor gehoortraining beter blijken te werken dan collectief luisteren in een klas. Je kan immers niet afgaan op het commentaar van je collega, je kan een stukje opnieuw beluisteren en je leert je uit te drukken in je eigen woordenschat. Zo bleken korte instructiefilmpjes vaak ook beter te werken dan grote stukken tekst. De 'attention span' is op een scherm immers beperkter dan in een klas.
Synchroon lesgeven, via een videoverbinding, sluit dichter aan bij het klassikaal lesgeven, de lesgever vertelt en geeft uitleg, eventueel ondersteund met een PowerPoint of een ander visueel middel. De lerenden volgen en kunnen eventueel tussenkomen. Toch kan je online niet zomaar lesgeven zoals je live werkt. Het directe contact is beperkter, de aandacht is kleiner en het is niet evident om de mensen op een scherm te 'lezen', om te voelen wie mee is, wie het begrepen heeft. Ook feedback is niet evident, lerenden moeten toch wat schroom overwinnen om bijvoorbeeld een vraag in een chatvenster te stellen. Wat geschreven staat, is immers voor altijd.
Online lesgeven is ook voor de lesgever veel intensiever. Je moet immers niet alleen lesgeven, maar ook de interactie veel meer sturen, gebruikers toelaten na een verbroken verbinding of als ze te laat zijn, de chat in de gaten houden, een back-up kanaal monitoren, en technische problemen met verbindingen of toepassingen oplossen.
Verder zijn er een aantal praktische beperkingen. Je kan geen materiaal doorgeven, laten voelen, vastpakken… Als je bijvoorbeeld kleurleer geeft, weet je niet hoe het beeld er op het scherm aan de andere kant uitziet. Je kan ook niet snel even een tekeningetje op het bord laten maken of lerenden in groepjes laten samenwerken. En de meeste lesgevers hebben thuis geen theater waar ze even wat zaken kunnen demonstreren.

Online lesgeven vraagt dan ook heel wat nieuwe skills en een veel uitgebreidere voorbereiding. Daar komt ook extra stress bij, want het geheel wordt uitgezonden en je kan minder snel iets corrigeren dan in een klas. Elk moment dat er niet echt iets gebeurt op het scherm, voelt als een doodse stilte.
Eén van de moeilijkste aspecten is het inbouwen van zaken die normaal in de praktijk worden aangeleerd. In ons vakgebied zijn er veel zaken die je leert door ze te doen, door ze vast te pakken, te manipuleren. Dat is ook waar onze doelgroep vaak heel goed in is, op basis van een natuurlijk leerproces snel nieuwe kennis en vaardigheden opnemen. Het zijn immers meestal geen boekenwurmen. In een digitale wereld moet je je, in plaats van iets te bouwen, voorstellen hoe het er zou uitzien als je het bouwt. Dat vraagt andere en meer conceptuele leervaardigheden, die in een natuurlijk leerproces pas later aan bod komen. Het is niet evident om je de opbouw van een volledige voorstelling in te beelden als je amper met de complexiteit van zo een geheel in aanraking bent gekomen.

Online lesgeven vraagt heel wat nieuwe skills en een veel uitgebreidere voorbereiding.

Hoe meer duidelijk werd dat deze situatie even ging duren, hoe meer er nieuwe, betere oplossingen bedacht werden. Niet alleen werden de mogelijkheden van communicatie-platformen en visualisatiesoftware uitgediept, er werd ook gezocht naar mogelijkheden om de lerenden actief te laten samenwerken. Er werd geprobeerd om de typische situatie waarbij je met meerdere mensen rond een tekening zit, en waarbij iedereen daar tegelijkertijd aan kan werken, in een digitale vorm te introduceren. Kleine groepjes werkten samen online op een gemeenschappelijk whiteboard waarop ze nota's, foto's, video's of relaties kunnen aanbrengen. Tegelijkertijd kunnen ze met elkaar spreken of hun scherm delen.
Er ontstonden ook heel nieuwe initiatieven. Professionals uit de sector boden aan om in de digitale klas te komen spreken, scholen nodigden elkaar uit in de les. Er werd nagedacht over een betere verhouding tussen synchroon leren, asynchroon leren en groepswerk. En niet onbelangrijk, er werd opnieuw kritisch gekeken naar wat de essentie is van de leerinhoud.
Op dit moment komt de volgende uitdaging er aan. Hoe geef je praktijk op 1.5 m? Hoe werk je met acteurs of zangers waar-

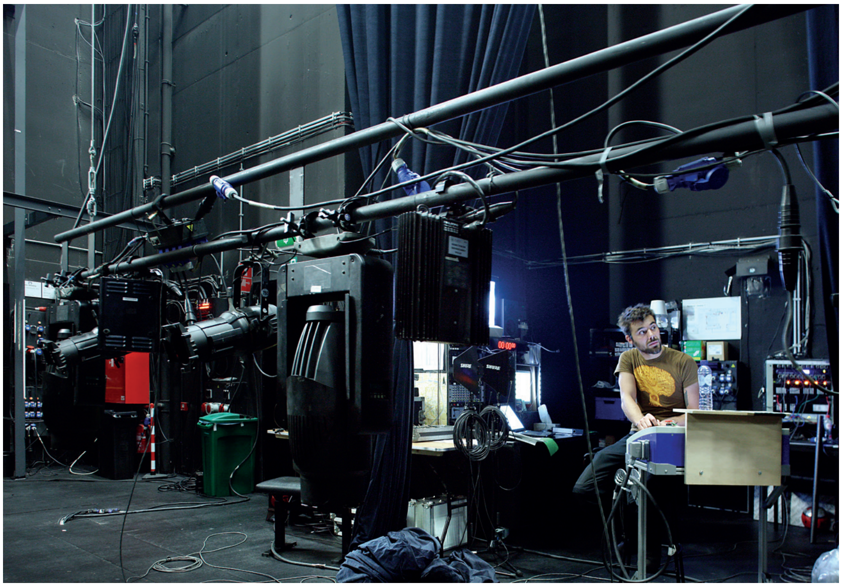

© Filip Dujardin

van we weten dat ze tot 4 m partikels verspreiden als ze spreken of zingen? Hoe maak je een voorstelling zonder een te groot risico? En hoe moet het met publiek? Hoe hou je een omgeving veilig waar elke lerende een microfoon of een stuurtafel aanraakt? Hoe maak je studio's, die vaak in normale omstandigheden al te klein en onvoldoende verlucht zijn, veilig?
Op de (digitale) meetings van de OISTAT Education Commission, het Europees samenwerkingsverband van graduaatsopleidingen, en in de rand van internationale projecten kregen we grotendeels hetzelfde beeld uit andere landen. Theorie online geven is mogelijk, praktijk is moeilijk of helemaal niet te vervangen, digitaal werken is zeer arbeidsintensief. Er moet veel meer overlegd en gepland worden, je kan vb. niet even snel wat zaken tussendoor regelen in de gang. De vraag blijft waarom we de oplossingen die bestaan niet eerder hebben ingezet voor bepaalde situaties. Maar de grootste bezorgdheid bij alle internationale partners was de leerling, de student, de lerende. Waar opleidingen vaak een veilige omgeving bieden, is nu het persoonlijk contact beperkt en verdwijnen sommige studenten van de radar, juist op een moment van grote onzekerheid.

Internationaal
Internationale ervaringen zijn in Europa deel geworden van onze leercultuur. Studenten of leerlingen bezoeken buitenlandse beurzen, gaan op stage in het buitenland, studeren met een uitwisselingsbeurs aan een andere opleiding of werken mee aan internationale projecten. Het doel van al die ervaringen is om elkaar te ontmoeten, elkaars cultuur en werkmethodes te leren kennen en, zeker in onze sector, om je voor te bereiden op een internationale loopbaan. Onze sector is immers niet beperkt door grenzen. De kans dat je in je carrière nooit met buitenlandse artiesten of technici in aanraking komt is erg klein. Al deze ervaringen werden op hun kop gezet.
Vele uitwisselingsstudenten keerden terug, maar sommigen bleven ook, al dan niet gedwongen, in hun gastlandland. In beide gevallen was de onzekerheid over het verdere verloop en de evaluatie van hun traject groot. De stagiairs werden technisch werkloos en de reizen naar beurzen werden afgelast.
Voor samenwerkingsprojecten werden de activiteiten waar de deelnemers uit verschillende landen komen, uitgesteld. De vraag zal zijn wanneer dergelijke reizen terug mogelijk worden. Alle deelnemende landen moeten immers veilig zijn en alle deelnemende organisaties moeten hun toestemming geven. Vaak zijn de internationale activiteiten gekoppeld aan grotere events, waarvan de toekomst onzeker is. En het blijft ook onduidelijk wat de invloed van deze crisis zal zijn op de kostprijs van reizen. Maar dat betekent niet dat projecten stilliggen. De activiteiten lopen online door. Het TeBeVat project rond levenslang leren, waar STEPP bij betrokken is en het Canon project rond de podiumtechnische geschiedenis waar het RITCS de trekker is, lopen momenteel volledig digitaal.
Er worden ook al plannen gesmeed voor het post-corona tijdperk. En er zijn nog nooit zoveel aanvragen geweest voor nieuwe Europese projecten. STEPP heeft zich in meerdere van deze projecten geëngageerd. De focus ligt daarbij op het 'nieuwe normaal', waarbij we niet naar business-as-usual willen terugkeren, maar willen kijken wat kunnen we leren uit deze crisis en onderzoeken welke nieuwe werkmethodes en vaardigheden er in de nieuwe toekomst nodig zijn.
Ondertussen loopt de wereld natuurlijk door, er wordt gewerkt aan nieuwe of geüpdate programma's, nieuwe samenwerkingsverbanden, nieuwe lesvormen. De drang om verder te bouwen aan een sterker onderwijs is nog steeds aanwezig. En op termijn zal deze ervaring hopelijk ook heel wat goeds meebrengen.

Studenten en leerlingen
Voor de studenten en leerlingen was de aanpassing minstens even groot als voor de lesgevers. De globale indruk is dat ze zich in het algemeen zeer snel hebben aangepast aan de situatie. Ze hebben de digitale tools onder de knie en hebben zelfstandiger leren werken. De maturiteit en de verantwoordelijkheidszin waarmee ze met die veranderingen zijn omgegaan zijn bewonderenswaardig.
Veel collega's merkten een grote leerhonger op. Dat bleek bijvoorbeeld bij de hogere motivatie bij pre-teaching dan

bij herhaling en het feit dat sommigen spontaan aan de slag gingen met trainingen en webinars van leveranciers.
Anderzijds werden sluimerende problemen plots veel zichtbaarder. Gebrek aan IT-materiaal, geen toegang tot de juiste software, gebrekkige internetconnecties en onaangepaste werkplekken waren daar de eerste symptomen van. Het is toch ondenkbaar dat we plots computers moeten gaan bij elkaar scharrelen in een welvarend land als het onze? Het verschil tussen arm en rijk werd plots zeer zichtbaar en moeilijke thuissituaties werden aangescherpt.
Het gemis aan sociaal contact werd, naarmate de weken vorderen, steeds groter. Het belang van samen les te krijgen en tijd te nemen om ieder de kans te geven om zijn bezorgdheden, frustraties, … te ventileren, nam daardoor ook toe. Maar het blijft een surrogaat, niets kan de informele contacten in een opleiding, in de refter of op de werkvloer vervangen. Anderzijds leefde bij heel wat jongeren de bezorgdheid om anderen in hun omgeving ziek te maken.
Heel wat studenten kwamen ook financieel in de problemen door het wegvallen van vb. studentenjobs. Ze staan vaak zelf in voor hun kot en/of onderhoud.
Daarnaast baart de onzekere toekomst, zeker op korte termijn, velen zorgen. Vooral het beslissingsproces waarbij wekelijks nieuwe aanpassingen op de voorwaarden waarbinnen we kunnen leven en werken worden gemaakt en waarbij vaak niet duidelijk is wat de impact is op het afronden van de opleiding, stages, geplande producties, … slingert velen heen en weer tussen hoop en wanhoop. Beetje bij beetje zagen ze ook de zomer wegvallen, waardoor vakantiewerk, stages en festivals in het gedrang kwamen. Voor hen is dit niet enkel vrije tijd, maar ook de eerste stap in een professionele carrière.
Ook op langere termijn zijn er veel onzekerheden. Hoe zal de werkgelegenheid evolueren? Zal er minder werk zijn? Of zal de tewerkstelling nog precairder worden? De verhalen die ze van pas afgestudeerde collega's horen, zijn in elk geval niet rooskleuring. Ze zitten vaak verstrikt in een net van statuten, nepstatuten, sociale valkuilen en informele afspraken en zijn daardoor onvoldoende beschermd als de sector plots stilvalt. Ze zijn ook onvoldoende bewapend om hier weerstand aan te bieden. Er duiken bijvoorbeeld al contracten met coronaclausules op, waarbij voorbereidend werk niet vergoed wordt in geval van annulering. Of zal de sector uit deze ervaring leren en zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid opnemen en een meer stabiele tewerkstelling genereren?

Conclusie / potentieel

Bovenstaande zijn natuurlijk maar de eerste observaties en bedenkingen, verzameld in contacten met collega's, in het midden van een crisis die nog lang niet is afgelopen. Toch lijkt het goed alvast vooruit te kijken en na te denken over welke meerwaarde we uit deze crisis kunnen halen.
Onderwijs zal verder moeten bouwen op de nieuwe realiteit en sterker moeten inzetten op online vaardigheden, al was het maar omdat die duurzaam en efficiënt zijn. Daarbij moet de aandacht niet zozeer gaan naar de technische vaardigheden, maar wel naar nieuwe samenwerkingsmodellen. Dat betekent natuurlijk niet dat de essentie van het face-to-face samenwerken verloren mag gaan.
Misschien moeten we ook breder opleiden, met meer aandacht op 'transferable skills', vaardigheden die in meerdere situaties of sectoren kunnen ingezet worden. En meer ondernemende skills, zodat afgestudeerden beter beslagen op de arbeidsmarkt komen en de consequenties van keuzes leren herkennen, ook in worst case scenario's.
Er is duidelijk gebleken dat er behoefte is aan meer levenslang leren voor professionelen. Daar zal tijd voor gemaakt moeten worden in de arbeidsorganisatie, ook voor freelancers of tijdelijke krachten. Leveranciers en fabrikanten hebben hun verantwoordelijkheid opgenomen voor (product)training, kunnen we dit bestendigen? Gaan we dit verder zetten? En lossen we eindelijk de problemen met copyrights en dergelijke op? Misschien kunnen de traditionele, moeilijk te plannen, cursussen voor professionelen vervangen worden door blended learning: een combinatie van zelfstudie, instructie (vb vooropgenomen video's), onafhankelijke oefeningen en face to face waar nodig en nuttig is.
Lesgevers kunnen beter voorbereid worden (en daar tijd voor krijgen) op online werken. Er moet tijd en ondersteuning voorzien worden om online lesmateriaal te ontwikkelen. Dit kost verschrikkelijk veel tijd, zeker voor niche beroepen, en kan onmogelijk zonder samenwerking.
Opleidingen kunnen hun programma herdenken en heldere keuzes maken over wat online en wat face to face het best tot zijn recht komt. Daarbij kan sterker ingezet worden op de autonomie van de lerenden. Inhoudelijk zullen ze meer moeten inzetten op online communicatie en samenwerking, al was het maar omdat dit belangrijker wordt voor de toekomstige praktijk. Ook de infrastructuur zal moeten herzien worden. Niet alleen moeten de reeds lang bekende problemen met sanitair, hygiëne en verluchting van lokalen worden aangepakt. De lokalen zullen moeten worden uitgerust om parallel face to face als online les te geven. En bij dit alles mogen we niet vergeten dat het recht op onderwijs automatisch het recht op de nodige hulpmiddelen om het te volgen inhoudt.
Tot slot nog een bedenking. Na twee dagen thuis-teaching verschenen de eerste berichten op sociale media van ouders die plots respect vertoonden voor de leraren. Waar de virologen, de hulpverleners, de dokters en het verplegend personeel de helden zijn in frontlinie van deze oorlog, zijn de lesgevers misschien wel de verzetslieden, de verborgen helden, onzichtbaar maar essentieel. ■

COVID-19 WORLD TOUR

Jan Decalf

Constructieve initiatieven uit de theaterwereld

En dan is er een pandemie. Het klinkt bijna als het begin van een voorstelling, maar helaas is het de bittere realiteit van de tijd waarin we nu leven. Alles is nu even anders, theaters zijn gesloten en alle voorstellingen worden uitgesteld. Scholen zijn dicht en mensen werken thuis en gaan ondanks het beter wordende weer zo min mogelijk naar buiten. Alle geldende maatregelen leveren niet alleen nu een totaal andere situatie op maar zullen ook ons toekomstbeeld gaan bepalen. Producenten van theatertechniek zijn al aan de slag om methodes en producten te ontwikkelen die weldra deel zullen uitmaken van de dagelijkse praktijk.

Net zoals vele theaters al dan niet voor een virtueel seizoen kozen, zoeken ook onze partners en leden om een andere weg in te slaan. Speciale tijden vragen speciale activiteiten, zoveel is duidelijk. We zouden de culturele sector niet zijn mochten we niet, ondanks alle moeilijkheden, de handen in elkaar slaan en ons in een snel tempo omscholen tot een alternatief bedrijf.

We kijken vanuit STEPP dan ook met veel plezier toe naar de, soms wel ludieke, acties die firma's en collega's uit de grond stampen. Bedrijven zoals ShowTex, Controllux of Amptec zorgen ervoor dat ook jullie straks terug veilig kunnen opstarten met de productie van plexi schermen, mondmaskers, houders voor ontsmettingsmiddel, krijtstiften om markeringen aan te duiden, waarschuwingsstickers, speciale tape enzovoort. En zoals steeds een op maat bedachte oplossing per bedrijf.

Ook om je thuiskantoor in te richten zijn er verschillende nieuwe producten op de markt, van Sennheiser koptelefoons voor telewerken tot een akoestisch scherm om je kantoor in te richten.

Maar in tussentijd zitten er natuurlijk veel mensen werkloos thuis. Bekijk de streamingevents van Chauvet, de online seminaries van Sennheiser en Amptec.
Naast al die mooie initiatieven van onze partners zien we ook een beweging vanuit de technici zelf, zo ontstond er op facebook een groep die razend snel groeide, de corona taskforce. Een plek waar werkloze technici zich verzamelden om hun expertise te gebruiken om hulpmiddelen te maken voor de zorgsector. Al snel maakten 3-D printers beugels, werden plexiwanden gefabriceerd, kropen technici achter naaimachines.

Ook **ShowTex**, de specialist in vlamwerend podiumtextiel en bijhorende ophangsystemen, helpt met het installeren van sociale afstand op de werkvloer. "Onze scheidingsgordijnen en vrijstaande tussenwanden zijn perfect om kantoorruimtes mee in te delen. Op die manier kunnen we bedrijven, scholen, magazijnen, horeca of andere publieke ruimtes helpen om hun werkzaamheden veilig te hervatten, met respect voor social distancing."

Landschapskantoren en bedrijfsgebouwen met een hedendaagse, open architectuur staan voor een grote uitdaging op het vlak van gezondheid en veiligheid. Daarom ontwikkelde ShowTex speciale kits om snel compartimenten te kunnen creëren en ruimtes in te delen met mobiele tussenschotten of geprinte scheidingsgordijnen. Op die manier zijn circulatieplannen en social distancing gemakkelijker te implementeren en creëer je een veilige werkplek die toch comfortabel en stijlvol is. Tijdens, maar ook na de pandemie.

Door een jarenlange ervaring met aankleding van theaters, concertzalen, conferenties en evenementen, heeft ShowTex de expertise om een brug te slaan tussen functionaliteit en creativiteit. Alle gebruikte stoffen voldoen aan internationale brandvoorschriften, maar zijn ook perfect combineerbaar met eigen geprinte ontwerpen of zelfs akoestiek. Wie tussenwanden plaatst kan dit dus perfect doen in de eigen huisstijl, gecombineerd met op maat geprinte signalisatie of een betere akoestiek van de ruimte.

Zo is er het standaard EasyDrape systeem, waarmee je zelf gordijnwanden bouwt waar nodig. De pipe en drape oplossing is verstelbaar in zowel de hoogte als de breedte en daardoor ook na de coronacrisis snel om te bouwen naar een andere opstelling. Zelfs het huren van EasyDrape behoort tot de mogelijkheden.

Voor wie het allemaal wat strakker mag, zijn er de dubbelzijdige print frames op maat. Je spant er aan elke zijde een stof in op naar keuze en maakt zo vlakke

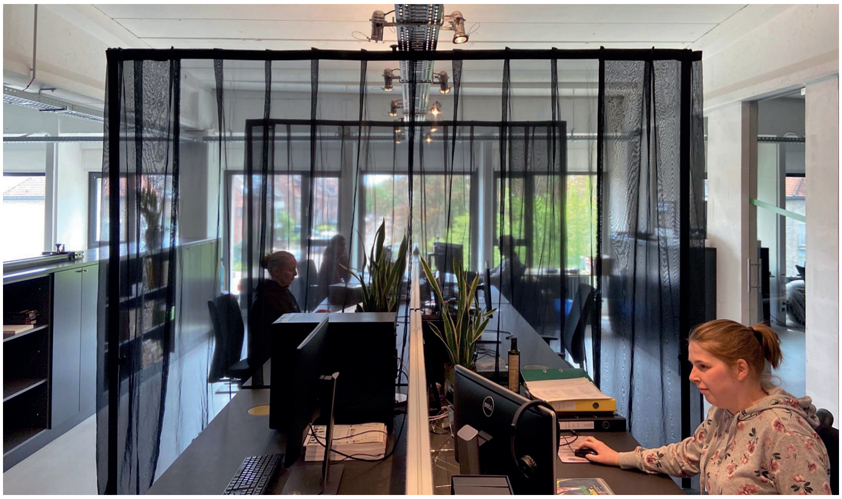

scheidingswanden of tussenschotten die amper plaats innemen. De skins zijn zeer eenvoudig om te wisselen, voor wie er later graag akoestische panelen of visuele designelementen van maakt. Zowel EasyDrape als de print frames zijn combineerbaar met heel wat verschillende materialen. Transparante schermen die natuurlijk licht doorlaten, geprinte stof met een eigen ontwerp, stijlvolle voiles of akoestisch textiel voor extra privacy, de mogelijkheden zijn legio.
Als textielbedrijf kreeg ShowTex ook aanvragen om mondmaskers te bewerken. Er werd een eigen productielijn opgestart van gelaagde maskers met ruimte voor een filter en eventueel een geprint logo.

Ook bij de uitvoerders kruipt het bloed waar het niet gaan kan. Sinds 1996 geven de **Dropkick Murphy**s al elk jaar op St. Patrick's Day een optreden met hun unieke blend van Keltische folk, punk- en rock. Door het verbod op grote samenkomsten ging de band volledig digitaal om hun fans te bereiken met een reusachtige livestream show. De show werd uitgezonden op vier platformen – Facebook, YouTube, Twitter en Twitch – en werd door meer dan 10 miljoen fans bekeken.
"Het was een echte non-stop uitdaging," zei Tim Messina van Events United. "De energie in de studio was fantastisch. Misschien was het dankzij de enorme druk om iets in elkaar te steken op zo'n korte tijd, of misschien was het de combinatie van de Dropkick Murphys band en crew die zo goed samenwerkten met ons team."
De livestream rig werd opgebouwd rond 20 Maverick MK2 Spot armaturen, die gebruikt werden als effect verlichting, tien nieuwe Ovation CYC 1 FC cyclorama lichten, acht Ovation E-260WW IP profielen, vier STRIKE 4 blinders en 60 F2 LED videopanelen.
"We moesten hier een kleiner podium gebruiken dan we normaal zouden hebben op een live optreden, maar het was ook noodzakelijk om de lichtontwerper de tools te geven die hij nodig had om echt grote looks te creëren," zei Messina. Naast de specifieke aspecten van de livestream show zelf, had het event een grotere betekenis, merkt Messina op. "Geen van ons heeft ooit een periode zoals deze meegemaakt," zei hij. "Hoe begin je zelfs te omschrijven welke uitdaging we als sector moeten trotseren. Dit is iets dat we zouden moeten aanpakken als sector, niet als concurrenten. We moeten ideeën uitwisselen, of ze nu over livestreaming of iets anders gaan. Het is belangrijk om te doen wat we kunnen om vooruit te gaan tot dit allemaal gedaan is."

De **Sennheiser** SoundAcademy biedt sinds 27/03 wereldwijd gratis professionele webinars voor pro-audiotraining en productdemonstraties aan. De webinars bevatten een breed scala aan on-

derwerpen, van draadloze microfoons tot audio voor video, tot conferentie-gestuurde microfoons. Ze zijn gemaakt voor klanten uit de muziekindustrie, AV-industrie, film- en videoproductie-teams, maar ook voor het onderwijs en het bedrijfsleven. De gratis trainingen worden aangeboden om 08.30 uur, 13.30 uur en 18:00 uur (CET), waardoor mensen van over de hele wereld kunnen meedoen.
Ga naar https://www.sennheiser.com/webinars voor een volledige, actuele lijst van de gratis SoundAcademy webinars inclusief inschrijvingslinks. Webinars worden voornamelijk in het Engels aangeboden, maar er zijn ook enkele Duitse en Franse sessies. Daarnaast biedt de fabrikant ook gestreamde concerten aan: **#DontStopTheMusic.** Ontdek ze op: https://nl-be.sennheiser.com/anniversary

Ron de Groot Theatertextiel en Toneelinrichting werkt, conform de strikte richtlijnen van het RIVM, gewoon door. "Wij merken dat onze klanten nu meer aandacht willen besteden aan het onderhoud van bijvoorbeeld het doekenplan en hoe de zaal en of school ingericht moet worden volgens de 1,5 meter richtlijnen". Wij spelen hierop in. Ron de Groot heeft een aantal nieuwe producten ontwikkeld namelijk naast de al bestaande standaard brandvertragende velours stoeldoek met gouden tekst "gereserveerd", welke in het theater over de rugleuning van de stoelen kan worden gelegd, nu ook verkrijgbaar met de tekst "gebruik mij niet" om zo een flexibel 1,5 meter stoelenplan, afhankelijk van de voorstelling, uit te kunnen zetten.

Ook heeft Ron de Groot een super geslaagde dansschoolactie op touw gezet. In het kader van de, veelal, gesloten dansscholen hebben ze de leerlingen de mogelijkheid geboden een professionele balletvloer van 2.00 x 2.00 meter voor thuisgebruik te verkrijgen om zo online danslessen te kunnen volgen. Deze actie heeft massaal positieve reacties opgeleverd.

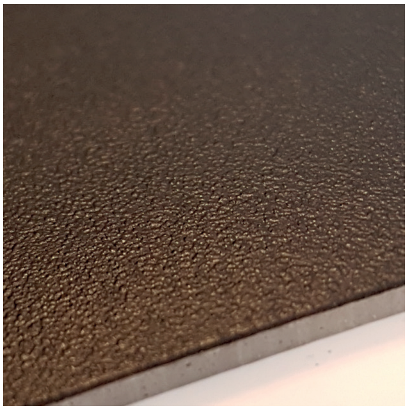

Ron de Groot zit niet stil en springt in en denkt vooral mee met haar klanten om tijdens en vooral na deze moeilijke periode met een positieve blik het nieuwe seizoen weer zo goed mogelijk te laten verlopen, zowel voor de bezoekers als wel voor de medewerkers in de cultuur. Verder zijn er verrijdbare akoestische schermen ontwikkeld, cultuur mondkapjes geproduceerd om uit te kunnen delen door de theaters aan de bezoekers, afzetpalen etc.
Ron de Groot Theatertextiel wil tevens van de mogelijkheid gebruik maken om alle instellingen en theaters te feliciteren met de aan hen toegekende subsidie voor de periode 2021-2024. Een nieuwe uitdaging, een nieuwe start. Proficiat!

In de kuip van Gent werden voorbereidingen getroffen voor de heropening van de handelszaken. Op straat werden portieken gebouwd, wachtbollen gekleefd en de wasbakken aangesloten op de waterleiding.
Zo zijn de grotere winkelstraten opgedeeld in twee voetgangersstromen. In de kleinere winkelstraten geldt eenrichtingsverkeer. Het Gentse bedrijf **City Sounds Rent** bouwde zaterdag portieken in opdracht van de stad om alles netjes aan te duiden. City Sounds is gespecialiseerd in podiumbouw en festivals, maar ligt door de coronacrisis volledig stil. "Het is de eerste opdracht in acht weken. We zijn nog met 4 van de 30 werknemers aan het werk. Dus dit is zeker meegenomen", zegt zaakvoerder Jan Josephy. "In totaal bouwen we 11 portieken om de in- en uitgang van een winkelstraat aan te duiden. Vijf van die portieken, aan de Veldstraat en Langemunt, hebben ook een ledscherm dat door de politie kan gebruikt worden. Als er bijvoorbeeld te veel volk in een straat dreigt te lopen, kan ze van op afstand een boodschap sturen om de straat tijdelijk af te sluiten."

Het Wetterse bedrijf Fisheye, dat o.a.

De anderhalve meter maatschappij integreren in uw theater en/of stoelenplan?
Onze 'veilige voorstellingdoekjes®' houden de stoelen welke niet bezet mogen worden vrij.
Verkrijgbaar in 2 varianten, de luxe goud-geborduurde Sonata Theatervelours versie
en de budget vriendelijke bedrukte Cloth S. versie. **Duidelijk en veilig.**
Uitsluitend bij Ron de Groot Theatertextiel B.V. verkrijgbaar

RON DE GROOT
THEATERTEXTIEL / TONEELINRICHTING
sinds 1975
Tel. +31(0)182-616310 • www.theatertextiel.com

voor Tomorrowland decors bouwt, maakt nu schermen in plexiglas om apothekers te beschermen. Ze maakten al 250 beschermwanden voor de Oost-Vlaamse apothekers. "Normaal bouwen we
decors voor Studio 100 en Tomorrowland maar dat ligt nu stil. We kunnen evengoed onze kennis gebruiken om mensen te helpen in de coronacrisis", zegt Pieter Troch. De eerste opdracht is voltooid, maar de decorbouwers blijven stand-by. "We willen blijven helpen waar het kan. Wij zijn allemaal mensen die technisch iets kunnen en die ook iets willen doen. Ik heb dan maar een Facebookgroep gemaakt voor mensen die nu technisch werkloos zijn, en waar oproepen in kunnen komen om te helpen in de coronacrisis. Al snel kwam daar de eerste opdracht binnen."
De eerste oproep kwam van een apothekers. Hij postte een foto van een beschermwand uit plexiglas die ze hadden laten maken door een schrijnwerker. Pieter: "We zagen al snel dat wij dat ook konden maken maar dan op een grotere schaal. Daarna ging alles heel snel, zaterdag hadden we het idee, zondag was het prototype er en een uur later heeft de apothekersvereniging 250 van onze beschermwanden besteld."

Alle beschermwanden zijn ondertussen geleverd waardoor de decorbouwers opnieuw zonder werk zitten. "Als er nog opdrachten zijn horen we het graag. Ik zou niet willen dat pas achteraf zou blijken dat we nuttig konden zijn, terwijl we echt willen helpen."
Niet alleen oproepen zijn welkom maar ook mensen die willen helpen. "Ik denk bijvoorbeeld aan mensen uit de horeca die ook veel kunnen betekenen. Iedereen met technische kennis, een camionette en zin om te werken, is welkom in de groep." ■

EEN VERPLICHTE DIGITALISERING VAN HET PODIUM?

Getuigenissen vanuit de sector

Lies De Backere

Met dank aan Ferre Goeyvaerts, Patrick Maipauw, Diederik Hoppenbrouwers, Hanne Pirlet, Frankie Goethals, Roel Penninckx, Johan Seghers, Stijn Vanmaeckelberg, Jan Geivaerts, Davy Boutsen, Griet Dumoulin en Bart Van Moer

Wat doe je als theater wanneer het doek opeens valt? We hebben het allemaal wel eens meegemaakt. Die ene voorstelling die op de valreep werd afgelast: de technici nog koortsachtig aan het werk, artiesten in de startblokken en het publiek klaar in de foyer, maar helaas: héél soms gaat de handdoek in de ring. Normaal gezien recht je dan je rug, je biedt je publiek excuses en een drankje aan en zet je blik vooruit, zoekende naar een oplossing. Maar dit is toch wel wat anders. Alle theaters dicht, clubs gesloten, musea op slot, muzikanten, gezelschappen en compagnies thuis. Wat nu gedaan? Gelukkig barst onze sector van de creativiteit én van de goesting om voort te doen, desnoods kleuren we buiten de lijntjes! Maar dat is nu niet zo'n goed idee, we zetten immers niet enkel onze eigen gezondheid op het spel. De digitale kaart dan maar getrokken.

Maar is dat wel de oplossing? Want wat maakt theater nu eigenlijk uniek? In **de Warande** staat het contact tussen publiek en artiesten hoog in het vaandel, niet enkel moet cultuur bereikbaar zijn voor iedereen, je moet het kunnen beleven vanop de eerste rij. En het is net dat wat je thuis in die luie zetel niet hebt: je kan de spanning in de zaal niet voelen, de lach die door een zaal kan rollen verdwijnt helemaal, en muziek hoor je niet alleen, die zou je ook moeten voelen. Kunst beleven is een teamsport en dat gaat nu eenmaal niet in je eentje in je kot.
"De hamvraag is: Zit ons publiek wel te wachten op een zoveelste scherm om naar te kijken? Een vraag waar wij alvast nog geen antwoord op hebben. Ik weet alleen dit: lang geleden heb ik Ravel zijn Boléro mogen meemaken in het Plaza de Toros in Valencia, geloof me, ik mag nog 1000 Boléro's op tv zien, er gaat er mij maar eentje bijblijven…", getuigt Ferre Goeyvaerts.

Terwijl heel veel zalen wachten op beslissingen van hogerhand zijn er toch een aantal die het pad van de digitalisering zijn ingegaan, zo vertelt Patrick Maipauw van **Cultuurcentrum Brugge**. "Het coronavirus bracht een abrupt einde aan ons seizoen. Niet enkel bij ons, maar over het volledige cultuurlandschap veegt deze vreemde periode heel wat mooie projecten van de kaart. Gelukkig kunnen we terugblikken op een aantal prachtige herinneringen die we hebben waargemaakt binnen dit bizarre seizoen. We blikten niet alleen terug naar het verleden, maar omarmden ook nieuwe uitdagingen. Al snel kwam het idee om onze mooie dame te laten schitteren in een 3D-fotoshoot. De Brugse Koninklijke Stadsschouwburg vereeuwigen in de digitale wereld was voor ons een must."

Cultuurcentrum Brugge lanceerde de virtuele rondleiding op

zaterdag 7 maart, de eerste dag van het gamefestival Playtime 20.20. Sindsdien kan je ook vanuit je luie zetel de prachtige Koninklijke Stadsschouwburg ontdekken via ccbrugge.be/360. Wie naar de virtuele rondleiding surft, ontdekt de verschillende ruimtes van de zaal en kan vrij ronddwalen doorheen de geschiedenis die zij uitademen.
"Maar daar houdt het voor ons niet op. Na een succesvolle samenwerking met de firma Poppr voor het aanmaken van de 360°-shoot van onze Stadsschouwburg, hadden we de microbe te pakken. Een eigen 360°-camera aanschaffen was dan een logisch gevolg. Ons communicatieteam is zeer ambitieus. Het komend seizoen gaan onze communicatiemedewerkers bij wijze van virtuele promotie op onze website en sociale media 360°-beelden posten van zowel technische opbouw, als van belevingen van concerten, circus, dans, theater en virtuele rondleidingen van tentoonstellingen.
De tentoonstelling Water Works van het architectenbureau WORKac in de Poortersloge is hun eerste zelfgemaakte virtuele bijdrage tijdens de corona-lockdown. Zeker de moeite waard om je aan deze virtuele wandeling te wagen: ccbrugge.be/workac.
In tijden van de coronamaatregelen kunnen zelfs de reeds geplande tentoonstellingen niet worden opgebouwd. De technici van de ploeg Beeldende Kunst namen het heft in eigen handen en ontwierpen de virtuele animatie van de tentoonstelling AIR Biekorf 4.0: *ccbrugge.be/airbiekorf*.
Dat is nog maar het begin van de nieuwe virtuele uitdagingen. Met mooie herinneringen uit de voorbije 150 jaar, stappen we nu met veel plezier en enthousiasme het digitale tijdperk in. Ik ben ervan overtuigd dat de virtuele wereld ook de culturele sector zal verrijken."

Ook bij het **Toneelhuis** worden digitale sprongen gemaakt. Diederik Hoppenbrouwers vertelt:
"Bij Toneelhuis zijn we steeds bezig om nieuwe media te integreren in onze werking. In een aantal creatieprocessen staat onderzoek naar de (artistieke) toepassing van digitale technieken centraal. We werkten ondermeer aan een 360° digitale rondleiding doorheen de Bourla.

Huistoneel.be is een manier om in contact te blijven met ons publiek. Voor de communicatie met het publiek zetten we in coronatijd extra in op radicaal wendbaar en flexibel communiceren via sociale media en digitale kanalen.
We kijken vol verwachting uit naar het fysieke contact met ons publiek. Theater bestaat alleen maar in de directe, fysieke relatie tussen acteurs onderling en tussen podium en publiek. Theater is essentieel op hetzelfde moment samen in dezelfde ruimte zijn. We communiceren nu digitaal met ons publiek op een inventieve en creatieve manier. We leren daar zeker uit voor de toekomst. Maar tegelijkertijd maakt dit ook duidelijk hoe specifiek ons medium is. Theater is een fysiek en een sociaal gebeuren. Het laat zich niet zomaar vervangen door een computerscherm, hoe gesofisticeerd ook. Het theater is een totaalervaring waarvan het bestellen van het ticket, het ontmoeten van andere toeschouwers, het drankje vooraf, het samen bespreken van de voorstelling achteraf integraal deel uitmaken."

"Ook in het **Concertgebouw** is het leeg en stil in deze coronatijden", getuigt Hanne Pirlet, "maar we proberen met allerlei initiatieven ons publiek en onze medewerkers dicht bij ons te houden. Onder het motto dat de kracht van muziek niet te annuleren valt, en de schoonheid van dans niet in quarantaine te stoppen is, brengen we muziek en dans tot in ieders kot. Zo was er ons succesvolle Caress project: met een dagelijks mini

pianoconcert door Daan Vandewalle – opgenomen net voor de lockdown inging – reikten we mensen thuis via Facebook en Youtube de hand. Via sociale media en onze website sturen we ook elke dag coronavrije cultuurtips de wereld in. Onze huismusicoloog Ignace Bossuyt geeft op onze website twee keer per week duiding bij muzikale meesterwerken en concertopnames streamen we via Facebook. Onze seizoenslancering – de jaarlijkse feestelijke start van een nieuw seizoen – zal noodgedwongen digitaal gebeuren, maar met huisgemaakte filmpjes en fijne animaties zal dit startschot veel mensen laten uitkijken naar betere tijden."

Naast nieuwe initiatieven zie je ook veel uitbreidingen van bestaande projecten, zoals het digitaal aanbieden van operaproducties door de Munt. De **Koninklijke Muntschouwburg** heeft reeds een 80-tal opera's met multi-cam gedigitaliseerd. Daarbij werd de volledige post-productie gerealiseerd door de geluids- en videoploeg van de Muntschouwburg.

"Sowieso heeft de Muntschouwburg een traditie om na elke opera opvoering de integrale captatie gedurende enkele weken online te zetten. Aangezien de Muntschouwburg ook zijn opera's en concerten heeft geannuleerd tot eind dit seizoen, heeft men gezocht naar een oplossing om de band met het publiek te behouden.
Deze oplossing werd al snel gevonden in het digitaal archief van de audio- en video afdeling. De Muntschouwburg is van start gegaan met het online zetten van hun recente opera's. Met 1.200.000 clicks (stand van 1 mei 2020) blijkt de honger bij het publiek erg groot om, zelfs digitaal, contact te blijven houden met een cultuurhuis", aldus Frankie Goethals.

Kunstencentrum **STUK** heeft enkele kleine elementen uit hun werking als alternatief programma aangeboden. Ze hebben daarbij gezocht naar wat zich het beste leent voor een digitale ervaring thuis.
Het gaat o.a. over een aantal videowerken en games uit een tentoonstelling, een app die door kunstenaarsduo Lundahl & Seitl is gemaakt op basis van een bestaande performance die STUK eerder toonde en enkele meditatie geluidswerken van Roel Heremans. Maar dit zijn slechts kleine initiatieven die vooral via sociale media en persberichten gespreid worden.
"Voor volgend seizoen zijn we wel volop bezig met enerzijds het programma aan te passen aan mogelijke maatregelen en anderzijds een programma samen te stellen dat specifiek past in de nieuwe mogelijkheden en beperkingen waar we dan liefst ook inhoudelijk willen refereren aan de nieuwe werkelijkheid.

Als richtlijn hanteert STUK dat we enkel artistieke projecten digitaal tonen die het digitale ook als finaliteit hebben. We zijn er geen voorstander van om voorstellingen die erg uitgesproken de live ervaring nodig hebben om juist over te komen, nu als digitale content aan te bieden. Die keuzes moeten dan overigens ook in eerste instantie door de gezelschappen gemaakt worden, niet door STUK als presentatieplek", vertelt Roel Penninckx ons.

Zalen die bewust kiezen om geen virtueel seizoen op poten te zetten maken graag gebruik van de sociale media en de content die gezelschappen en muzikanten online zetten.

In **CC Westrand** kozen ze ervoor om enkele livestreams te organiseren: "Cabaretier Ben Roeges gaf een interactieve comedyshow van uit zijn garage en op donderdagavond streamen we Dilbeekse dj's van in hun kot of slaapkamer," vertelt Johan Seghers.

In **Cultuurcentrum De Brouckere** te Torhout merken ze op dat de honger naar cultuur aanwezig blijft bij het publiek. Stijn Vanmaeckelberg: "We delen dan ook via onze sociale media de nodige content om hen te laten weten wat de stand van zaken hier in het cultuurcentrum is, maar ook hoe zij aan cultuur kunnen doen van thuis uit. Initiatieven zoals podiumaanhuis.be of livestreaming van concerten is hier een enorme steun. Het ontroert ons dan ook als cultuurcentrum dat de cultuursector - na de besparingen - toch de moed vindt om integraal (en gratis) voorstellingen online te gooien. Alles voor de kunst."

Ook in **deSingel** kiezen ze niet voor een digitaal alternatief voor het actuele zalenprogramma.
"Wel een 360° rondleiding op een architectuurtentoonstelling die nu normaal zou lopen, en af en toe via sociale media streamings van voorstellingen die ooit in onze zalen hebben gestaan", vertelt Jan Geivaerts. "Wij van deSingel zijn er van overtuigd dat de live beleefde podiumkunst onze core business moet blijven."

"In **De Zeepziederij** te Bree kozen ze ervoor om geen digitale stappen te zetten, de focus lag op de voorbereidingen van

© Lore Feryn

een normaal programma voor volgend seizoen", vertelt Davy Boutsen ons.

Op dit moment zetten ze in **GC Tentakel** te Zonhoven nog volop in op het gewone programma. "We maken de teksten voor de brochure af tegen einde juni. De brochure sturen we uit in augustus. Maar daarnaast zijn we ook al bezig om een alternatief programma uit te denken. Zodat we makkelijk kunnen schakelen als het nodig is", getuigt Griet Dumoulin. "Op dinsdag 16 maart hebben we onze deuren gesloten. De eerste weken hebben we als administratie vooral onze weg moeten vinden in het hoe en wat in het corona-verhaal. We promoten uitinhuis en podiumaanhuis bij onze klanten. Als klein centrum hebben we niet de slagkracht om nu al zelf voorstellingen digitaal te vertonen. De tentoonstelling van de leerlingen van de tekenacademie gaan we dit jaar wel online doen. We vinden het belangrijk dat de kinderen hun werkjes toch kunnen tonen aan de buitenwereld en dat ze zo hun jaar mooi kunnen afronden."

Bij **CC de Factorij** in Zaventem zijn er geen plannen om enige verdere digitalisering qua voorstellingen uit te werken. "Dit onderdeel is tot op heden ook nog niet echt bekeken of onderzocht. Voor de meeste voorstellingen werd getracht

We geloven dat cultuur van nature nog steeds een sociale aangelegenheid is.

om deze naar het volgende seizoen te verplaatsen, wat met een reeds gevulde kalender tot een overvolle kalender voor volgend seizoen heeft gezorgd.

We geloven dat cultuur van nature nog steeds een sociale aangelegenheid is. Dit wegnemen door over te schakelen op digitale streaming zou veel afbreken aan de essentie ervan. Als elk cultuurhuis nu ook zou overstappen op een streaming aanbod zou er ook een overaanbod zijn," aldus Bart Van Moer.

Ondertussen zien we dat de technische ploegen omgevormd zijn tot onderhoudsploegen. Onderhoudstaken die vaak al lang op zich lieten wachten, kunnen nu aangepakt worden. Zo ook in cultuurcentrum De Brouckere waar ze volgend jaar hun 25e verjaardag vieren. Het gebouw is gedateerd en het team

wacht geduldig op de geplande verbouwingen, maar toch is de technische ploeg creatief bezig om de nodige digitalisering binnen te brengen. Tegelijkertijd zijn ze bezig met het op punt stellen van de theaterzaal en de nodige onderhoudswerken, die vaak tussen voorstellingen door of in de zomer plaatsvinden, uit te voeren.

In het cultuurcentrum Scharpoord in Knokke-Heist schakelen ze een versnelling hoger met een hoop onderhoudswerken. Asbestverwijdering, relighting, renovatie van de HVAC, een grondige onderhoudsbeurt van de parketvloer in de tentoonstellingsruimte, alles passeert de revue. En ook de podiumvloer moet eraan geloven. Van het momentum gebruik maken, heet zoiets.

Ook in het Concertgebouw zijn ze hard aan het werk achter de schermen. "Elk nadeel heb z'n voordeel uiteraard. Zo proberen we de tijdelijke sluiting van ons gebouw zoveel als mogelijk te benutten om onderhouds- en verbouwingswerken uit te voeren die eigenlijk pas in de zomer gepland stonden. Nu ook aannemers weer aan de slag mogen, hopen we de vloer van onze artiestenfoyer en Studio 1 snel te kunnen vernieuwen. Ook aan de theatertechnieken is inmiddels gewerkt.
Niettemin hopen we snel weer volop leven te zien in onze zalen, zowel front- als backstage!" besluit Hanne Pirlet. ■

OISTAT NIEUWS

Al snel bleek dat internationale activiteiten moeilijk werden door de Corona crisis. OISTAT heeft dan ook een heleboel live events moeten afschaffen.
Zo kwam de raad van bestuur niet bij elkaar in Berlijn, maar ook de Costume Subcommission reisde niet af naar Mexico en de Architecture Commission gaat niet door in Nederland.
OISTAT is wel een grootverbruiker van Zoom geworden. Alle vergaderingen gaan nu virtueel door.
Helaas zijn de contacten en de dynamiek op die manier helemaal anders. Het is dan ook erg jammer dat alle internationale activiteiten zijn afgelast tot minstens 1 januari.
Zo is de conferentie 'Theatre by Candlelight' in Stockholm uitgesteld. Ook het 'SENA - Southern European & Northern African OISTAT Scenography and Theatre Technology Forum' in Caïro wordt naar 2022 verplaatst. World Stage Design 2021 in Calgary zal ook een andere vorm krijgen, en misschien ook een jaar uitgesteld worden.
Niettemin gaan er nu in de plaats veel online activiteiten door:
SENA houdt een online event op 10 juni 14-16u GMT.
De Architecture commission vindt online plaats: 19 juni 16:00 CET.
Zowel de OISTAT-Lighting Design Working Group als de Sound Design Working Group houden regelmatig virtuele bijeenkomsten op Zoom.
Registratie via www.oistat.org en headquarters@oistat.org

Ook niet te missen zijn de online 'OISTAT chats': presentaties waar toppers uit de theaterwereld hun licht laten schijnen over een bepaald onderwerp. De laatste chat bijvoorbeeld had als onderwerp: 'How Theatre Educators Cope with COVID'. De links zijn te vinden op de OISTAT facebook pagina en de OISTAT-Lighting Design Working Group facebookpagina. ■

LICHTTECHNICI WORDEN VIRUSJAGERS

Sam Swerts

Overal ter wereld zoeken wetenschappers koortsachtig naar een vaccin of een middel in de strijd tegen datgene wat ons leven nu al weken beheerst. De medische wereld reageerde verbijsterd toen president Trump in zijn fameuze persconferentie suggereerde om bleekmiddel te injecteren of het lichaam te bestralen met UV-licht. Maar had hij misschien toch een punt? (Medisch, van geen kanten. Technisch gezien, een beetje.)

Licht is elektromagnetische straling. De elektromagnetische straling van de zon is voor ongeveer de helft zichtbaar. De andere helft is hoofdzakelijk infrarode straling, doch ook een klein stukje ultraviolet licht. En de niet-zichtbare gedeelten van het licht hebben beiden hun effecten. Waar infraroodlicht dikwijls nog nuttige toepassingen heeft (denk maar aan nachtkijkers, afstandsbedieningen of infraroodcabines), dan wordt ultraviolet licht dikwijls eerder als schadelijk aanzien. Waar het gaat over de effecten van het ultraviolet licht op mens en milieu wordt onderscheid gemaakt tussen UVA, UVB en UVC. UVA is ultraviolette straling tussen ca. 315 en 400 nm (lange golven). UVB heeft een golflengte van 280 en 315 nm. UVC heeft een golflengte tussen 100 en 280 nm (korte golven).

De atmosfeer laat naast het zichtbare licht een deel van dit ultraviolette licht door. De lichtgevoelige cellen in het netvlies van het menselijke oog zijn gevoelig voor deze straling maar de ooglens laat het niet door en beschermt het netvlies. Na langdurige of frequente blootstelling aan ultraviolette straling ontwikkelt zich staar als ouderdomsverschijnsel.

UVB is verantwoordelijk voor het verbranden van de huid en kan zelfs huidkanker veroorzaken. UVA veroorzaakt melanoom, de dodelijkste vorm van huidkanker. UVB is verantwoordelijk voor andere minder agressieve vormen van huidkanker.
Als je weet dat UVA 98,7% en UVB 1,3% van de straling is die ons aardoppervlak bereikt, weet je ook ineens dat UVC wordt tegengehouden door onze atmosfeer. UVC zet zuurstof om in ozon en herstelt zo langzaam de ozonlaag.

UVC is zeer destructief voor huidcellen en veroorzaakt binnen korte tijd laesies. Kort uitgelegd is dit de beschadiging van het weefsel in een organisme. Het is zeer sterk in het vernietigen van genetisch materiaal. Dat effect heeft het op de mens maar ook op virale partikels.

Sinds 1878 is artificieel opgewekt UVC een methode om te steriliseren, in ziekenhuizen, vliegtuigen, burelen, fabrieken enz. Cruciaal is dat het ook van fundamenteel belang is voor het reinigingsproces van drinkwater. Sommige parasieten zijn resistent tegen chemische desinfecterende middelen zoals chloor, dus het is een faalveilig middel.

Zonder dieper in te gaan in het medisch onderzoek naar de bestrijding van Covid-19, weten we dat UVC straling in de juiste dosis een nuttig effect heeft op de bestrijding van deze organismen. Op de website van Philips lezen we onder andere:
"UVC straling is een bekend desinfectiemiddel voor lucht, water en oppervlakken dat het risico op het oplopen van een infectie kan helpen verminderen en wordt al meer dan 40 jaar op grote schaal gebruikt. Alle tot nog toe geteste bacteriën en virussen (vele honderden door de jaren heen, waaronder verschillende coronavirussen) reageren op UVC desinfectie. Er zijn geen pathogenen bekend die resistent zijn tegen UVC. Een duidelijke aanwijzing dat UVC licht een waardevolle rol kan spelen in uw beschermingsstrategie."

UVC komt momenteel (gelukkig) niet tot op aarde, dus moeten we het opwekken. Voor de meeste fabrikanten van lichtbronnen is dit niets nieuws, enkel de toepassing en schaal zijn gewijzigd. Momenteel worden dus o.a. water (drinkwater maar ook de filter van een vijver of zwembad), oppervlakken maar ook lucht (bv in ziekenhuizen of kantoren) behandeld met deze technologie.

Om effect te hebben, moeten deze lichtbronnen in de juiste condities aangewend worden, onderhouden en op tijd vervangen. Aangezien je deze straling niet met het blote oog kan zien moet met meetapparatuur vastgesteld worden of ze de beoogde waarden halen of niet.
Door de schadelijkheid van deze straling zijn voorzorgsmaatregelen te treffen. Blijf weg van de lichtbron met de blote huid en ogen. Draag beschermende kledij en bril.

De kracht van de bron, de afstand tot de bron en duurtijd hebben rechtstreeks gevolg op de permanente schade die ze toedichten. Er bestaan geen vaste regels om dit risico in te schatten en dus is het aangeraden de blootgestelde tijd te beperken. Volg vooral de aanwijzingen op van de fabrikant van de bron of toestel (RTFM).

Trump had dus ergens een klok horen luiden, doch wist niet meteen waar de klepel hing. De lichttechnici van deze wereld ontwikkelen momenteel UVC-apparatuur die kan worden ingezet om ruimtes te desinfecteren. Deze wordt voorzien van de nodige detectiemiddelen zodat ze niet kan worden ingeschakeld wanneer zich mensen in dezelfde ruimte bevinden.

Wie het hele technische verhaal wil kennen, kan terecht op de website van de International Ultra Violet Association (jawel) voor een factsheet rond UV desinfectie voor Covid-19. ■

Links:
https://www.lighting.philips.com/main/products/special-lighting/uv-purification
http://www.iuva.org/IUVA-Fact-Sheet-on-UV-Disinfection-for-COVID-19

ONS DIGITAAL ARCHIEF

Bert Moerman

Met veel zin voor retoriek en geheel binnen de grenzen van ons vakgebied schreef de Franse schrijver en dichter Henry Bataille ooit: "Het verleden is niet achter ons, zoals men denkt, maar voor ons. De schaduw van wat was, werpt zich voor ons: wat dood is, bestaat nog en gaat voor ons uit." De geschiedenis als eeuwig aanwezig, als bron en inspiratie voor de toekomst zeg maar.

Op één van de bestuursvergaderingen uit het recente verleden kwam de vraag op tafel: Wat is er van ons archief? Wat is er geworden van die vele uren vrijwilligerswerk, die o.a. hebben geleid tot een grote collectie tijdschriften?

In deze tijden van erfgoedinitiatieven én digitalisering leek voor ons het moment gekomen om hier eens wat energie in te steken. Na een zoektocht in de kelders van het Kaaitheater en op de zolders van huidige en voormalige bestuursleden, doken alle nummers van Bastt-Aktualiteiten, Proscenium en STEPP-Magazine op. Want ons ledenmagazine alleen al heeft al een hele transitie doorgemaakt. Er werd met engelengeduld ingescand. Die PDF's werden allemaal gepubliceerd op Issuu en gelinkt aan de magazinepagina op de website. En er werd een index aangelegd van alle artikels die ooit zijn verschenen. Die index moet toelaten vlot artikels terug te vinden in de ruime collectie van ondertussen toch wel 144 magazines, maar evengoed om te filteren per thema, auteur…

Zodoende wordt dit materiaal waar menig student die werkt aan een of andere scriptie of wie zich wil inwerken in een specifieke techniek dankbaar gebruik zal van maken. Maar evengoed is het mooie vakantielectuur voor wie tijdens de zomer op zoek is naar uren leesvoer of voor wie herinneringen wil ophalen aan vervlogen tijden.

Het volledige archief kan je ook raadplegen via onze bookshelf bij Issuu, zowel via een browser als via een app. Je kan de nummers ook raadplegen door te surfen naar onze website. Onder het menu "Magazine" vind je alle numers van STEPP Magazine en Proscenium. Onderaan rechts kan je doorklikken naar "Lees dit magazine online!". Je kan ook vanuit de index rechtstreeks doorklikken.

Uiteraard blijft het archief ook offline beschikbaar op het kantoor van STEPP. Indien je nog je eigen exemplaar van één van de back-issues wil ontvangen kan je dit altijd op onze website bestellen. ■

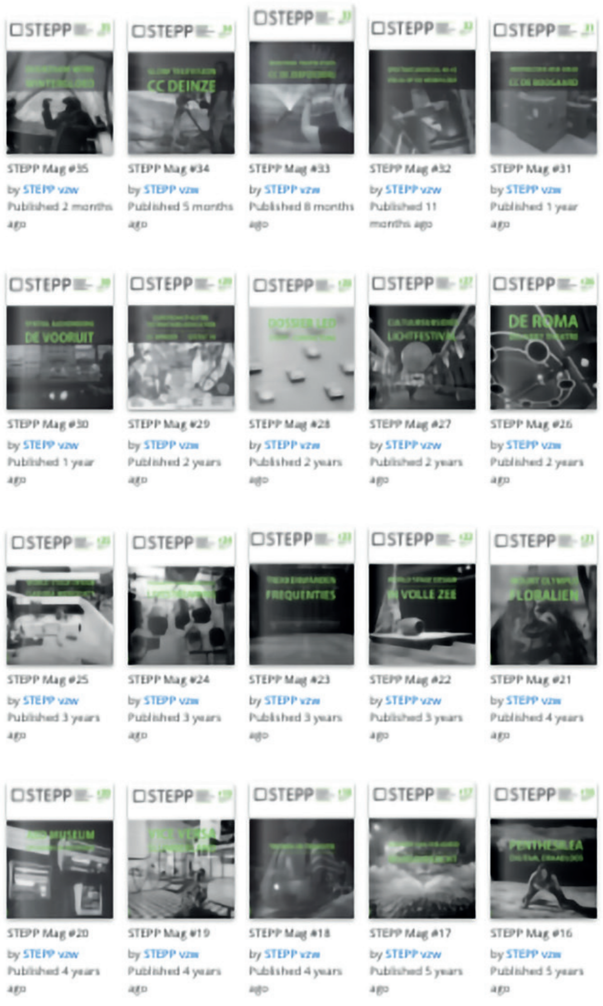

© Alex Leys

© Alex Leys

Face light up the sky

VSLproductions

Lumen Solutions © Mike Visser

AED

Controllux Nederland © Jeroen van Aalst

Controllux Nederland © Maikel Sakkers

Controllux België © Mattias Ternoot Mattias

AGENDA

05 + 12 09 20

STEPP basiscursus Geluid (Antwerpen)

In deze cursus wordt gefocust op het veilig plaatsen en aansluiten van geluidsmateriaal bij gebruik in het theater. Er wordt vooral praktisch gewerkt: we gaan grondig in op het aansluiten van een eenvoudige geluidsinstallatie en het opzoeken en verhelpen van technische problemen. Ook bouwen we verder op de aangeleerde kennis en wordt er meer tijd genomen voor het uitdiepen van technieken en beantwoorden van vragen. Cursus in samenwerking met OPENDOEK

Lesgevers: Johan Van Compernolle

Locatie: De Singel Antwerpen

Kostprijs: 100 euro STEPP leden, 190 euro niet leden.

29 09 20

Inspiratiedag tentoonstellingstechnieken iswm FARO en KUNSTWERKT – 2e editie.

Op dinsdag 29 september organiseren we samen met KUNSTWERKT en FARO een 2e editie van de inspiratiedag tentoonstellingstechnieken.

Noteer alvast de datum in jullie agenda, meer info volgt! (inschrijven momenteel nog niet mogelijk)

10 11 20 09

Collegagroep technisch leidinggevenden – NIEUW!

Steeds vaker horen we de vraag van technische leidinggevende naar gerichte opleidingen voor alles wat naast techniek in hun takenpakket zit. Samen met VVC gaan we in op deze vraag en zullen we proberen om 2x per jaar een collegagroep voor leidinggevende technici te organiseren. Deze collegagroep zal telkens rond een actueel thema opgebouwd worden, zit jij zelf met enkele thema's waar je in de toekomst wil over brainstormen met collega's en een expert ter zake?

Laat het ons dan alvast weten op info@stepp.bet

Noteer de datum alvast in jullie agende! Inschrijven is momenteel nog niet mogelijk, pas na lancering thema eind augustus, begin september zullen de inschrijvingen geopend worden.

Datum nog niet gekend:

STEPP basis elektriciteit voor niet technici (Gent)

Op een podium gonst het van de bedrijvigheid maar ook van de gevaren. Als niet technici is het niet altijd eenvoudig om in te scha¥en wat nu een gevaarlijke situatie is en wat net niet. Tijdens de opleiding 'Basis elektriciteit voor niet technici' maak je kennis met de basis van elektriciteit en leren we je hoe risico's te vermijden.

Deze opleiding is nagelnieuw en in het leven geroepen om de veiligheid op de scène vloer te verhogen. Regisseurs, acteurs, rekwisiteurs, decorbouwers, ... komen regelmatig in aanraking met elektrische installaties zonder de nodige voorkennis.

Deze opleiding bezorgt je de voorkennis en wie weet levert het je artistieke ideeën op!

De beginnerscursus richt zich op niet technici. Er is geen enkele technische voorkennis nodig. (deze opleiding is in geen enkel geval een een voortgezette elektriciteitsopleiding zoals BA4 BA5, professionelen kunnen zich beter aansluiten op de BA4 BA5 opleidingen)

Lesgever: Marc Vandermeulen

Locatie: Kopergietery Gent

Kostprijs: 100 euro STEPP leden, 125 euro niet leden.

Datum nog niet gekend:

STEPP basiscursus videotechniek (Halle)

Steeds vaker wordt in het theater gebruik gemaakt van videotechnieken. De vereiste techniek beperkt zich vaak niet tot het eenvoudigweg aansluiten van een laptop op een projector, maar vraagt veel meer van technici. Deze basiscursus organiseert STEPP in samenwerking met OpenDoek met als hoofddoel technici meer vertrouwd te maken met het gebruik van videotechnieken.

Lesgevers: Jan Strickx & Bart Van Den Daele (Auvicom)

Locatie: Auvicom Halle

Kostprijs: 85 euro STEPP leden, 125 euro niet leden.

NIEUWE DATUM:

15 06 21

STEPP contactdag Podiumtechnisch erfgoed (Brugge)

Hoe een toekomst geven aan podiumtechnisch erfgoed? Een ontmoetingsmoment voor technici, beheerders en liefhebbers.

Seizoen 19-20 vierde de Brugse Stadsschouwburg zijn 150 jarig bestaan en STEPP mocht meevieren, helaas strooide de coronacrisis roet in het eten! Ondertussen vonden we een nieuwe datum en worden we op 15 juni 2021 verwacht in Brugge met een programma rond theatertechnisch erfgoed. Niet voor mij denk je? Verkeerd gedacht! Erfgoed is geen ver van je bed show en hoeft niet alleen maar last te bezorgen. Denk hier maar eens over na...

Een programma vol enthousiastelingen nemen je graag mee in hun wereld. Is hetgeen oude rommel lijkt en al jaren in de weg staat wel echt oude rommel? Of hologramprojectie, hypermodern denk je? Misschien bestond het 100 jaar geleden ook al. Mogen die spots op zolder nog gebruikt worden? En klonk een oude micro nu echt beter dan een nieuwe? Iemand die weet wat de Vietnamoorlog te maken heeft met de draadloze microfoon? Hoe kunnen we ons oude spullen vol nostalgie gaan bewaren voor de generaties na ons? ...

Dit en nog veel meer mysteries worden van hun stof ontdaan op 9 juni.

Met de steun van: Stad Brugge, Cemper, Faro en Packed.

Locatie: Cc Brugge - Stadsschouwburg

Kostprijs: 65 euro STEPP leden, 100 euro niet leden.

Meer activiteiten vind je op www.stepp.be

COWBOYS & INDIANEN EN BOSWACHTERS & STROPERS

Bert Moerman

Over Nace-codes, paritaire comités en andere cijferproblematieken binnen de brede culturele sector

Over de impact van het coronavirus op ons dagelijkse leven is de voorbije weken al liters inkt gevloeid. Alle sectoren en niches in onze samenleving passeerden de revue voor een analyse, de één al dieper dan de andere. Medisch gezien zitten we als mens allen in hetzelfde schuitje. Maar economisch en sociaal-cultureel gezien vallen er toch wel behoorlijk wat kanttekeningen te maken.

Dat de impact van het coronavirus op de brede culturele sector groot is, is duidelijk. Cultuurcentra en concertzalen werden als eerste gesloten, alle evenementen werden afgelast, toeleveringsbedrijven staakten noodgedwongen hun activiteiten en de toekomst is voor alle ontwerpende, productionele en technische krachten hoogst onzeker.
De nationale veiligheidsraad besliste op 15 april dat alle massa-evenementen tot eind augustus zijn afgelast, maar de definitie van 'massa-events' blijft tot op de datum dat dit artikel wordt opgemaakt onduidelijk. Dat die definiëring onduidelijk blijft, heeft veel te maken met de structuur van de brede culturele sector. Een verhaal waar STEPP al van dag één duidelijkheid probeert in te scheppen.

Wat is de brede culturele sector ?

De brede culturele sector werd de laatste 10 jaar vormgegeven door twee fundamentele wijzigingen en maatschappelijke evoluties. De ooit keurig opgetrokken schotten in de kunstensector verdwenen stilaan – hoewel ze op vele plaatsen ook nog vandaag bestaan – en nieuwe interessante werkvormen ontstonden door deze kruisbestuivingen. Het 'podium' van gisteren is langs geen kanten nog te vergelijken met het 'podium' van vandaag, zowel op vlak van voorstellingstypes als op vlak van 'speelplek'.
Dat dit ook zijn invloed heeft op het profiel van de ontwerper of de technicus is dus duidelijk. Waar BASTT nog de duidelijkheid had in het acroniem 'Belgische Associatie van Scenografen en TheaterTechnici' is dat in de huidige context voor STEPP veel minder het geval. De 'ontwerpende, productionele en technische krachten van de brede culturele sector' zijn vandaag te catalogeren op een driedimensionaal assenstelsel, met als basis 'sector', 'vakgebied' en 'expertise'.
'Sector' als in theater, opera, musea, rock-'n-roll, events, … en dus de 'brede culturele sector'. 'Vakgebied' als in licht, klank, decor, machinerie, scenografie, … en 'expertise' als in stagehand, assistent, specialist, ontwerper, … (productionele, ontwerpende & technische krachten)
STEPP, voluit het steunpunt voor de ontwerpende, productionele en technische krachten van de brede culturele sector, verenigt dus technisch personeel uit de brede culturele sector (theaters, culturele centra, gezelschappen, musea), alsook ontwerpend personeel binnen diezelfde sector (scenografen, ontwer-

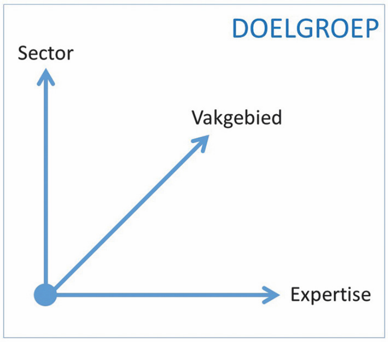

pers, kostuumontwerpers, tentoonstellingsontwerpers, architecten) over alle sectorale barrières heen.
In een poging dan toch klaarheid te scheppen, kan je stellen dat STEPP een acroniem is en vertaalbaar als 'Steunpunt voor Technici, Event & Productionele Professionals', 'Support for Technicians & Event Production Professionals' en 'Soutien pour Techniciens & Professionels de Production', wat wijst op het internationaal karakter van onze branche en onze werking.

Het probleem van die driedimensionaliteit manifesteert zich echter vandaag des te harder. Het uitwerken van maatregelen is gebaseerd op cijfers. Maar in een driedimensionale sector, is er niet zoiets als één cijferdatabase. De brede culturele sector wordt gekenmerkt door een amalgaam van decreten, sectororganisaties, paritaire comités & cao's, nace-codes, opleidingstrajecten, statuten e.d. Er is een reden waarom de meeste professionele HR-organisaties in een wijde boog omheen al die tewerkstellingsvormen, sectororganisaties en nace-codes lopen.
Neem daarbij nog het feit dat velen op een slappe koord balanceren tussen ontwerpend en uitvoerend werk (met als typevoorbeeld de lichttechnicus die van achter zijn lichttafel een ontwerp uit zijn hoed tovert) en dus tussen het hokje van 'kunstenaar' en 'technicus' pingpongen – zelfs tijdens 1 opdracht of op 1 werkdag' en dan is het al helemaal duidelijk dat moeilijk lijnen te trekken zijn en eenduidig cijfermateriaal op te bouwen is.
Ook het vele freelancewerk – een logisch gevolg van de het verdwijnen van de schotten binnen de sector – zorgt ervoor dat de 'brede culturele sector' moeilijk in cijfers is te vatten. STEPP doet desalniettemin steeds een poging, en probeert in die zin haar rol als steunpunt van aan de bron mee te spelen.

De tweede fundamentele evolutie is de transitie naar een duurzame samenleving, die onomkeerbaar werd ingezet. Duurzaamheid gaat binnen de brede culturele sector over hoe we met een langetermijnperspectief op een sociaalrechtvaardige manier voor mens en omgeving aan cultuurspreiding gaan doen.
Daarom participeert STEPP zoals steeds actief, doch dikwijls onzichtbaar voor de buitenwereld, in projecten die het statuut en de werkomstandigheden van productionele, ontwerpende en technische krachten verbeteren. Projecten als DTW - Digital Theatre Words, TeBeVat - Validation of informal & non-formal learning, OIRA - Online Risk Inventory & Assessment, ETTE - European Theatre Technicians Education, de verzamelnota trekkenwanden, Veiligheid in de podiumkunsten of #SaveStageLighting hebben bakens verzet en zorgen voor een duurzame sector en internationale cohesie. STEPP gaat daarbij samenwerking niet uit de weg, integendeel, we zoeken ze steeds actief op en willen dus een verbindende kracht zijn in dat lappendeken van steunpunten en ledenorganisaties binnen de brede culturele sector.
Door de ledenstructuur en via strategische partnerships en samenwerkingsverbanden met o.a. ATPS, Faro, Pearle*, het Sociaal Fonds Podiumkunsten, Danspunt en Opendoek en als Belgisch OISTAT- en PMSE-center vertegenwoordigt STEPP daarom vandaag ongeveer 10.000 ontwerpende, productionele en technische krachten.

Vandaag ?

De brede culturele sector is als eerste economisch getroffen door de maatregelen omtrent Covid-19 en zal dit waarschijnlijk ook het langste voelen. Onze partnerorganisaties over gans Europa stellen dezelfde problemen vast: er is geen vangnet voorzien voor freelancers en bedrijven die direct én indirect gedwongen werkloos zijn. Cultuurhuizen, culturele centra, gemeenschapscentra, bedrijven, freelancers, iedereen merkt het, doch het sociale vangnet is niet voor elkeen gelijk. En zoals steeds zijn in onze sector al stropers te ontwaren, die in deze tijden nog wat extra druk zetten op de prijzen en de contractvorm met de vele freelancers. Laat dat toevallig

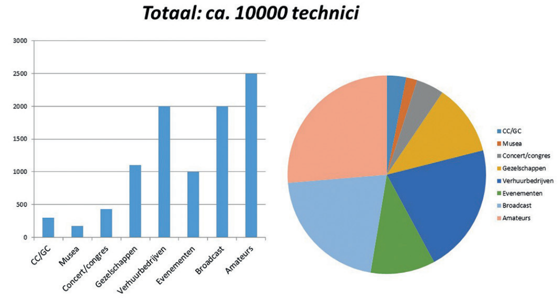

een onderdeel zijn van de contactdag 'Wat is werk?' die we vorige jaar organiseerden in de Stadsschouwburg in Leuven, en waarrond we in het vorig STEPP-magazine nog het artikel 'Duurzaam werk' publiceerden.

STEPP houdt de vinger aan de pols bij vele sectororganisaties (figuurlijk, letterlijk mag niet meer). Vele goede initiatieven raken in een stroomversnelling, waarover we via de themapagina #CampingCorona op onze website de relevante info bundelen en het kaf van het koren proberen te scheiden. Want correcte info is vandaag meer dan ooit broodnodig.

Onze partner BESA is samen met ACC, Becas en Febelux en ons aan de slag gegaan om de belangen van alle collega's te verdedigen. Ook het Cultuurloket, Pearle*, ATPS, PMSE, VVC en OISTAT staan op de barricaden. Elk van deze organisaties verdedigt een groot segment uit de brede culturele sector. En elk van deze organisaties heeft partnerships met andere binnenlandse en buitenlandse organisaties die dezelfde of aanvullende kerntaken voor zich nemen. Wij ondersteunen dan ook met raad en daad de mensen die nu aan tafel zitten met o.a. UNIZO, VOKA en vertegenwoordigers van onze regering.

Daarnaast is op initiatief van het overleg kunstenorganisaties (oKo) en het sociaal fonds podiumkunsten een werkgroep opgestart om een sectorgids 'CovExit' op te stellen. De FOD Waso (werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg) bracht een 'generieke gids' uit met alle basisprincipes en richtlijnen die een onderneming moet hanteren op een veilige heropstart in coronatijden te doen. De sectorgids zorgt voor een sectorspecifieke inkleuring van de info uit de generieke gids waar nodig en toetst reeds bestaande protocollen en maatregelen af, en verfijnt ze waar nodig. Een werkstuk op maat van de brede culturele sector dus. STEPP nam alvast initiatief door beide task forces met elkaar te verbinden.

Om onze bezorgdheden duidelijk te maken moeten we namelijk als sector met één stem naar voor treden. We moeten onder de motto's #samensterk en #éénvoorallenallenvooréén laten zien dat we een sector zijn die leeft en samenwerkt. Hoe doen we dit? Vooral niet door op eigen houtje dezelfde boodschap te brengen naar de beleidsmakers, maar door samen te werken met onze partners en als één blok te communiceren. Voor STEPP eigenlijk business as usual … May the STEPP-force be with you.

Morgen?

Het ligt namelijk niet in de aard van onze bruisende sector om bij de pakken te blijven zitten. Achter de schermen, in onze natuurlijke biotoop, is er volop en continu actie en interactie. In de achtergrond groeit ook meer en meer een koepelorganisatie, iets wat wij als voorvechter van samenwerking van het eerste uur ten volle ondersteunen en waar wij maar al te graag aan willen deelnemen.

Daarbij is het belangrijk op te merken dat de definitie van statistiek net is dat je met cijfers alles kan bewijzen. Vandaar dat wij als STEPP in een breder kader – van waaruit wij altijd al werken – de juiste nuances weten aan te brengen.

Hou onze website, nieuwsberichten en sociale mediakanalen daarom de komende tijd zeker in de gaten. Zorg ondertussen goed voor jullie zelf, je naasten en je collega's in onze topsector! ■

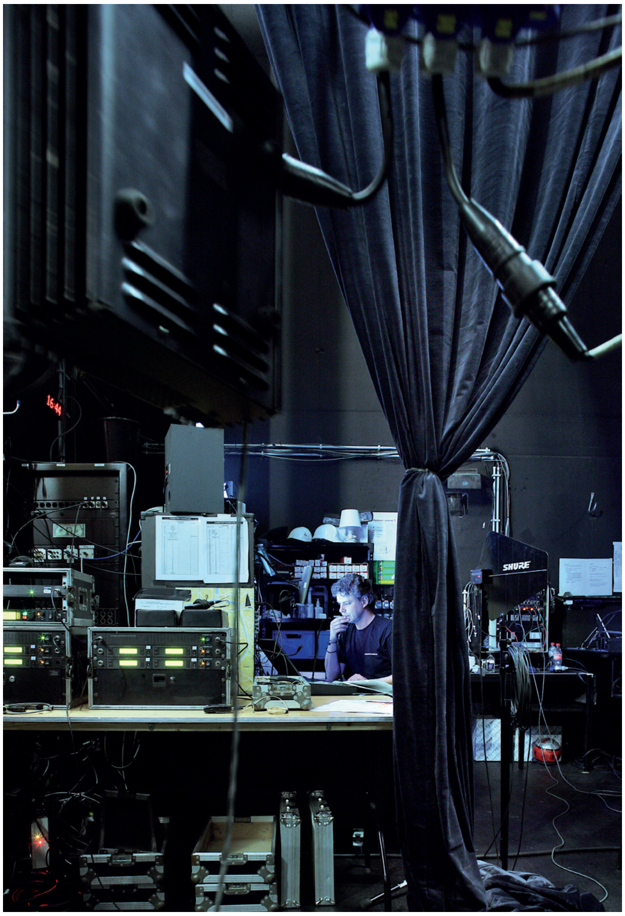

Papa, is het nog ver?
Ondertussen zijn data voor een heropstart van de cultuursector bekend, maar de weg is nog lang. Daarom maakt oKo, samen met het Sociaal Fonds Podiumkunsten, de Belgische Schouwspelvereniging, ACOD Cultuur, ACV Puls en ACLVB de sectorgids cultuur. Die gids is vanaf nu ook online te raadplegen via *www.sectorgidscultuur.be*.
De sectorgids biedt preventieadviseurs van organisaties binnen de culturele sector een kader om een organisatie-eigen draaiboek op te stellen. Het is bovendien een instrument waarmee spelers binnen de culturele sector hun werking kunnen herdenken vanuit de geldende maatregelen. Op de website vind je enkel bevestigde informatie. Je kan er dus met gerust hart mee aan de slag. De sectorgids wordt in de loop van de komende dagen en weken aangevuld met nieuwe informatie.
Voor alle evenementen, zie ook het adviesdocument https://accbelgium.maglr.com/nl_NL/19066/262593/flemish.html

Het acroniem NACE verwijst naar de verschillende statistische nomenclaturen van economische activiteiten die sinds 1970 in de Europese Unie werden opgesteld. De NACE biedt een kader voor het verzamelen en voorstellen van een brede reeks van statistieken op economische (bijvoorbeeld productie, tewerkstelling, nationale begroting) of andere gebieden en dit volgens economische activiteit. De statistieken die ontstaan op basis van de NACE zijn vergelijkbaar op Europees niveau en hoofdzakelijk ook op wereldwijd niveau. Het gebruik van de NACE is verplicht binnen het Europees statistisch systeem.
Hieronder vind je een lijst van veelgebruikte NACE-codes binnen de brede culturele sector. Behalve de grote diversiteit aan gebruikte codes is het een bijkomend probleem dat van vele ontwerpende, productionele en technische krachten zelfs geen NACE-code hanteren die in onderstaande lijst staat.
En daar zit de kern van het probleem: een sector die geen cijfers kan voorleggen is een sector die niet bestaat, of toch minstens zijn soortelijk gewicht kan aangeven. Op zijn minst zou elke ontwerpende, productionele of technische kracht uit de brede culturele sector een activiteit met code 90.02 moeten aangeven willen we de statistiek een beetje op orde krijgen.
27.4 Vervaardiging van lampen en verlichtingsapparaten
43.2 Elektrische installatie, loodgieterswerk en overige bouwinstallatie
43.21 Elektrische installatie
43.211 Elektrotechnische installatiewerken aan gebouwen
43.212 Elektrotechnische installatiewerken, uitgezonderd aan gebouwen
47.430 Detailhandel in audio- en videoapparatuur in gespecialiseerde winkels
47.630 Detailhandel in audio- en video-opnamen in gespecialiseerde winkels
59.1 Activiteiten in verband met films en video- en televisieprogramma's
59.1 Activiteiten in verband met films en video- en televisieprogramma's
59.11 Productie van films en video- en televisieprogramma's
59.111 Productie van bioscoopfilms
59.112 Productie van televisiefilms
59.113 Productie van films, m.u.v. bioscoop- en televisiefilms
59.114 Productie van televisieprogramma's
59.120 Activiteiten in verband met films en video- en televisieprogramma's na de productie
59.130 Distributie van films en video- en televisieprogramma's
59.140 Vertoning van films
59.2 Maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen
59.20 Maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen
59.201 Maken van geluidsopnamen
59.202 Geluidsopnamestudio's
59.203 Uitgeverijen van muziekopnamen
59.209 Overige diensten in verband met het maken van geluidsopnamen
60.100 Uitzenden van radioprogramma's
60.200 Programmeren en uitzenden van televisieprogramma's
71.121 Ingenieurs en aanverwante technische adviseurs, exclusief landmeters
74.1 Gespecialiseerde designers
74.2 Fotografen
74.201 Activiteiten van fotografen, met uitzondering van persfotografen
77.292 Verhuur en lease van televisietoestellen en andere audio- en videoapparatuur
77.399 Verhuur en lease van andere machines en werktuigen en andere materiële goederen
84.1 Openbaar bestuur
84.11 Algemeen overheidsbestuur
84.111 Federale overheid
84.112 Overheden van gemeenschappen en gewesten
84.113 Provinciale overheid
84.114 Gemeentelijke overheid, met uitzondering van het O.C.M.W.
84.115 Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (O.C.M.W.)
84.119 Overig algemeen overheidsbestuur
84.120 Openbaar bestuur op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en andere sociale dienstverlening, m.u.v. sociale verzekeringen

90.0 Creatieve activiteiten, kunst en amusement
90.01 Uitvoerende kunsten
90.011 Beoefening van uitvoerende kunsten door zelfstandig werkende artiesten
90.012 Beoefening van uitvoerende kunsten door artistieke ensembles
90.02 Ondersteunende activiteiten voor uitvoerende kunsten
90.021 Promotie en organisatie van uitvoerende kunstevenementen
90.022 Ontwerp en bouw van podia (het ontwerp en de bouw van podia en decors voor uitvoerende kunstevenementen)

90.023 Gespecialiseerde beeld-, verlichtings- en geluidstechnieken (de gespecialiseerde beeld-, verlichtings- en geluidstechnieken voor uitvoerende kunst- evenementen)
90.029 Overige ondersteunende activiteiten voor de uitvoerende kunsten (de activiteiten van regisseurs, choreografen, orkestleiders, enz. en de overige ondersteunende activiteiten voor de uitvoerende kunsten: ontwerp van kostuums, enz.)
90.03 Scheppende kunsten
90.031 Scheppende kunsten, m.u.v. ondersteunende diensten
90.032 Ondersteunende activiteiten voor scheppende kunsten
Deze subklasse omvat:
- de ondersteunende activiteiten voor scheppende kunsten.
Deze subklasse omvat niet:
- de vervaardiging van beelden, die niet als originele kunstwerken kunnen beschouwd worden - cfr. 23.700
- de productie van bioscoopfilms en activiteiten in verband met films en video- en televisieprogramma's na de productie - cfr. 59.111 en 59.120
- de activiteiten van impresariaten en agenten ten behoeve van individuen, gewoonlijk met het oog op het aangaan van verplichtingen bij de film, bij theaterproducties of elders in de amusementswereld - cfr. 74.901
90.04 Exploitatie van zalen
90.041 Exploitatie van schouwburgen, concertzalen en dergelijke
Deze subklasse omvat:
- de exploitatie van schouwburgen, concertzalen, cabarets en andere accommodaties voor podiumkunst
Deze subklasse omvat niet:
- de exploitatie van bioscopen - cfr. 59.140
- de verkoop van tickets voor spektakels en overige ontspanningsevenementen - cfr. 79.909
90.042 Exploitatie van culturele centra en multifunctionele zalen ten behoeve van culturele activiteiten
Deze subklasse omvat:
- het beheer en de exploitatie van culturele centra
- het beheer en de exploitatie van multifunctionele centra en evenementenhallen, overwegend
ten behoeve van de scheppende en de uitvoerende kunsten
Deze subklasse omvat niet:
- de exploitatie van bioscopen - cfr. 59.140
- de verkoop van tickets voor spektakels en overige ontspanningsevenementen - cfr. 79.909 - de exploitatie van alle soorten musea - cfr. 91.020
- de exploitatie van sportaccommodaties - cfr. 93.110

Paritaire comités

De paritaire (sub)comités zijn de organen van het sociaal overleg op het niveau van de sectoren. In de paritaire (sub)comités zetelen vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers. De bedoeling is om de ondernemingen met aanverwante activiteiten te groeperen en regelgeving die aangepast is aan de arbeidsvoorwaarden op hen van toepassing te maken, de CAO.
De collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) is een akkoord dat gesloten wordt tussen één of meer werknemersorganisaties en één of meer werkgeversorganisaties of één of meer werkgevers. In dit akkoord worden individuele en collectieve betrekkingen tussen werkgevers en werknemers in ondernemingen of in een bedrijfstak vastgesteld en worden de rechten en verplichtingen van de contracterende partijen geregeld.
PC 227: Paritair Comité voor de audiovisuele sector
PC 303: Paritair Comité voor het filmbedrijf
PC 303.01: Paritair Subcomité voor de filmproductie
PC 303.02: Paritair Subcomité voor de verdeling van films
PC 303.03: Paritair Subcomité voor de exploitatie van bioscoopzalen
PC 303.04: Paritair Subcomité voor de technische filmbedrijvigheid
PC 304: Paritair Comité voor het vermakelijkheidsbedrijf
PC 329: Paritair Comité voor de socio-culturele sector
PC 329.01: Paritair Subcomité voor de socio-culturele sector van de Vlaamse Gemeenschap
PC 329.02: Paritair Subcomité voor de socio-culturele sector van de Franstalige en Duitstalige Gemeenschap en het Waalse Gewest
PC 329.03: Paritair Subcomité voor de federale en bicommunautaire socio-culturele organisaties

Voor overheidsinstellingen bestaat geen paritair comité an sich, maar is er een rechtspositieregeling die wordt gebaseerd op een decreet. Die rechtspositieregeling kan je vergelijken met de CAO. Hoewle er grote gelijkenissen zijn tussen de rechtspositieregelingen van de verschillende bestuurlijke niveau's zijn ze toch voor elk niveau verschillend.

Tewerkstellingsvormen

Er zijn verschillende manieren om tewerkgesteld te worden wanneer je aan de slag gaat in de brede culturele sector. Dit kan als werknemer (via een arbeidsovereenkomst), als uitzendkracht (via een arbeidsovereenkomst), als zelfstandige (via een aannemingscontract), als vrijwilliger (via een vrijwilligerscontract) en als ambtenaar (via een aanstelling). Daarnaast bestaan er een resem aan nevenregelingen en achterpoortjes. Men spreekt vaak van 'het artiestenstatuut', terwijl dat eigenlijk niet bestaat. Waarnaar dan meestal wordt verwezen is fiscale regelingen; de 'neutralisatieregel' telt bv. wel voor technici, de 'cachetregeling' niet. Onnodig te zeggen dat ook dit het er niet simpeler op maakt een degelijke statistiek te voeren in de brede culturele sector.

ETTE: DE TIEN GEBODEN VAN THEATERTECHNIEK

Chris Van Goethem

Deel 9: Veilig werken met chemische stoffen

Het ETTE project (European Theatre Technician Education) heeft als doel een Europees veiligheidscertificaat op te zetten voor veilig werken op de Europese podia. Zo zal een technicus met één Basiscertificaat Veiligheid in heel Europa kunnen aantonen dat hij of zij veilig op een podium kan werken. Het gaat om de basis, het niveau waarop elke technicus zou moeten kunnen werken, of dat nu in een theater is of op een evenement.
Het ETTE-veiligheidspaspoort draait om volgende basisprincipes: werk met respect voor je eigen veiligheid, draag bij aan een veilige en duurzame werkomgeving en sta stil bij de veiligheid van uw collega's en die van andere deelnemers. Die basisprincipes werden uitgewerkt tot 10 basiscompetenties.

Ook deze editie krijg je weer een stukje van de 10 geboden van de theatertechniek op het bord. We springen echter van deel 7 naar deel 9. In deze tijden van Corona is het gedeelte 'Veilig werken met chemische stoffen' misschien een relevanter stuk nu allerlei vormen van desinfectie op ons afkomen. Maar weest gerust, deel 8 hou je nog van ons tegoed.
Alle informatie van het ETTE-programma is open source: iedereen kan de theorie downloaden en gebruiken. Alleen de test zelf wordt afgenomen door assessoren die door de partners getraind zijn. Zo kan de theorie met opdrachten vrij gebruikt worden binnen het lesprogramma op scholen of in bedrijven waar een veiligheidstraining wordt georganiseerd. Als zelfstandige kun je deze informatie ook downloaden.

Veilig werken met chemische stoffen

In het theater, op evenementen, in ateliers, bergruimtes of kleedkamers worden we blootgesteld aan allerlei verschillende chemische stoffen tijdens ons werk. Of deze blootstelling aan verschillende stoffen leidt tot gezondheidsschade, is afhankelijk van de aard van de stof, het soort blootstelling (inademen, inslikken, contact met de huid) en de graad van de blootstelling. Langdurige blootstelling, zelfs aan kleine hoeveelheden, vergroot de risico's. Effecten kunnen zich meteen na de blootstelling voordoen of kunnen pas later optreden (na uren, weken, jaren). De effecten variëren van kleine ongemakken en allergische reacties tot zware vergiftiging en een onmiddellijke dood.

De gevaarlijke stoffen herkennen en de risico's begrijpen is een eerste stap om jou en je collega's veilig te houden. De gepaste training en informatie over hoe je met chemische stoffen moet omgaan, hoe je ze moet opslaan en verwijderen is essentieel om er veilig mee om te gaan. Voorbereiden op noodgevallen, alert zijn voor je eigen reacties en die van andere mensen en weten wat je moet doen in het geval van een ongeluk zijn het sluitstuk van een veilige werkomgeving.

Stoffen die gebruikt worden in theater

De verscheidenheid aan stoffen die we in een theater- en evenementenomgeving gebruiken is erg verscheiden. We beschrijven hier de vaakst voorkomende (mogelijk) gevaarlijke stoffen waaraan medewerkers in de podiumkunsten en evenementen kunnen worden blootgesteld. Maar je moet alert blijven voor elk nieuw product dat de werkplaats binnenkomt en voor elke nieuwe toepassing. Elk nieuw product, combinatie van producten of proces moet gecontroleerd worden op mogelijke risico's voor het gebruikt wordt.

Producten gebruikt voor decors

Wanneer we aan decors werken, vooral in de afwerkingsfase, gebruiken we veel chemische stoffen. De gradatie van de gevaarlijke eigenschappen van deze producten kunnen sterk verschillen, dus is het extreem belangrijk om het veiligheidsinformatieblad te lezen. We sommen enkele van de meest gebruikte producten met hun mogelijke risico's op:

Verfsoorten, vernis, verdunners, lijmsoorten kunnen giftig, ontvlambaar en explosief zijn. Ze kunnen de huid en de ogen irriteren. De dampen kunnen irriterend of giftig zijn wanneer ze ingeademd worden. Onverwachte chemische reacties kunnen voorkomen wanneer je producten mengt. Ze kunnen duizeligheid of zelfs hallucinaties

veroorzaken en kunnen schade aan het milieu veroorzaken (zelfs producten op waterbasis).

Epoxy en isocyanaten die gebruikt worden om thermosets te maken. Ze genereren hitte als een reactie wanneer ze gemengd en aangebracht worden, kunnen allergische reacties veroorzaken, dampen kunnen irriterend of giftig zijn wanneer ze ingeademd worden en ze kunnen aan de huid kleven.

Lijnzaadolie en tweecomponenten producten kunnen spontaan ontvlammen. Polyesters, harsen, tweecomponentenlijm kunnen giftige dampen produceren en kunnen hitte genereren wanneer ze gemengd worden. Schoonmaak- en ontvetmiddelen kunnen giftig en bijtend zijn en onverwachte chemische reacties kunnen voorkomen wanneer je producten mengt.

Producten voor belichting

Lampen bevatten verschillende stoffen die gevaarlijk kunnen zijn. Ze vormen geen gevaar wanneer ze in gebruik zijn, maar kunnen vergiftiging veroorzaken wanneer ze breken. Je moet extra opletten bij specifieke lampen die UV of andere gevaarlijke lichtfrequenties uitstralen wanneer ze gebruikt worden.

Gasontladingslampen bevatten kwik of gelijkaardige stoffen en een lamp onder druk kan ontploffen.

TL-lampen bevatten fluorescerend poeder dat giftig is en in een wonde voorkomt het poeder dat het bloed stolt.

Producten gebruikt voor speciale effecten

Producten voor speciale effecten zijn het gebied van specialisten. Maar iedereen zal er mee in contact komen in de zijlijn van zijn werk. Hieronder vind je enkele van de meest gebruikte producten:

CO2

Droog ijs of bevroren koolstofdioxide (CO2) wordt ingezet om misteffecten te creëren. CO2 is niet giftig, maar het gebruik kan gevaarlijke bijwerkingen hebben. De temperatuur van CO2 in bevroren vorm is ongeveer -80°C. Dit kan ernstige bevriezingen of cryogene brandwonden veroorzaken. In gasvorm is het zwaarder dan lucht en zakt het naar de bodem waar het zuurstofniveaus verlaagt en verstikking kan veroorzaken. Let op voor lekken naar lagere verdiepingen. Wanneer het opwarmt in een gesloten vat, zet het gas uit en vormt het een risico op ontploffing. Het gebruik in combinatie met water kan leiden tot gladde vloeren.

Vloeibaar stikstof

Vloeibaar stikstof wordt gebruikt voor misteffecten op grote schaal. Het werkt op een gelijkaardige manier als CO2, met als uitzondering dat het nog steeds vloeibaar is op een temperatuur van -198°C. De vloeistof kan bevriezing of cryogene brandwonden veroorzaken. Het gas verlaagt zuurstofniveaus en kan verstikking veroorzaken. Het gebruik in combinatie met water kan leiden tot gladde vloeren.

Vloeibaar stikstof wordt ook gebruikt in combinatie met vloeibare zuurstof. In deze mix bestaat er geen risico voor verlaagde zuurstofniveaus.

Ammoniumchloride of salmiak

Salmiak, ook wel Mystery Powder genoemd, lost op tot een soort mist die gebruikt wordt voor effecten door het op te warmen. Door het zout op te warmen vormt ammoniak NH3 en hydrochloorzuur HCl. Dit zijn schadelijke stoffen die een ernstig risico voor de ogen en het ademhalingssysteem vormen. Het gebruik is in de meeste landen niet langer toegestaan.

Gas en pyrotechnisch materiaal.

Voor speciale effecten wordt gas (in gasflessen) en pyrotechnisch materiaal gebruikt. Deze uiterst risicovolle producten mogen enkel door gespecialiseerde personen worden opgeborgen, verplaatst en gebruikt. Risico's zijn brandrisico, explosie en giftige deeltjes of ontbrandingsgassen.

Producten voor haar, pruiken en make-up

Producten die voor haar, pruiken en make-up gebruikt worden, kunnen gezondheidsproblemen veroorzaken. De dampen van producten inademen, maar ook blootstelling van de huid en ogen kan overgevoeligheid, eczema, allergische reacties en irritatie van de huid en ogen veroorzaken. Niet enkel de mensen die met de producten werken, lopen risico, maar ook degenen waarop de producten gebruikt worden. Lange en regelmatige blootstelling aan de producten zal dit risico vergroten. Producten die een risico kunnen vormen zijn bijvoorbeeld nagellak en -remover, huidlijm voor pruiken, make-up, producten voor afgietsels, latexproducten,... en haarverf.

Producten die op stoffen, kostuums en doeken gebruikt worden

Wanneer we met stoffen, kostuums en doeken werken, gebruiken we verschillende chemische stoffen om ze te kleuren, vlekken te verwijderen, schoon te maken of ze brandwerend te maken. Deze producten kunnen de huid en ogen irriteren of zelfs verbranden en schadelijk zijn wanneer ze ingeademd worden. Andere producten zoals bleekmiddel zijn oxiderende stoffen en moeten op een bepaalde manier opgeborgen worden. Producten die een risico kunnen vormen zijn bijvoorbeeld kleurstoffen, vlekverwijderaar, droogkuisproducten, brandwerende stoffen en bleekmiddel.

Dampen uit processen in het atelier

Solderen, lassen en werken met een verfspuit in een atelier creëren dampen die gevaarlijk zijn en giftig kunnen zijn wanneer je ze inademt. Enkele van de producten die vrijkomen in de dampen zijn lood voor het solderen en verfverdunners bij een verfspuit. Er moet mechanische ventilatie aanwezig zijn. Dit kan in de vorm zijn van een kap of een afzonderlijke cabine om in te werken.

Producten in verpakkingen onder hoge druk

Spuitbussen of gasflessen met vloeistoffen voor brandeffecten houden hun inhoud onder druk. Dit veroorzaakt een risico op ontploffingen als de flessen opwarmen of in contact komen met vuur. De producten binnenin zijn ontvlambaar en dragen bij tot het brandrisico.

Gevaarlijke chemische stoffen vervangen

De beste manier om chemische risico's te beperken is door de producten te vervangen door onschadelijke producten. Zelfs als dit niet jouw verantwoordelijkheid is, zullen voorstellen op basis van je ervaring op de vloer verwelkomd worden.

Informatie, training en fysieke gezondheid

Werknemers moeten geïnformeerd worden over de risico's van de stoffen waarmee ze werken en hoe de bijhorende risico's zo veel mogelijk beperkt kunnen worden. De informatie moet ter plekke aanwezig zijn om te kunnen raadplegen.

De werknemers moeten de juiste training gehad hebben voor het gebruik van de producten en voor noodsituaties. Voor bepaalde stoffen moeten specifieke procedures gevolgd worden en kan een trainingscertificaat vereist zijn.

Je moet een risicoanalyse maken voor de toepassingen van de gevaarlijke producten. Dit zal de risico's op allergische reacties en andere mogelijke gezondheidsproblemen zichtbaar maken. Een goedgekeurd medisch onderzoek moet garanderen dat de individuele medewerker in staat is om met de producten te werken en dat het risico binnen de acceptabele grenzen blijft. Voor zwangere vrouwen, minderjarigen en mensen met een verminderde weerstand moeten bepaalde voorzorgen genomen worden op basis van een risicobeoordeling.

Naargelang het land moeten de certificering en medische controles op regelmatige basis herhaald worden. (Zweden vereist bijvoorbeeld elke vijf jaar een hercertificering.)

Hoe herken je gevaarlijke stoffen?

Gevaarlijke stoffen moeten herkenbaar zijn. Daarom heeft de fabrikant de plicht om een bijpassend pictogram en een productetiket op elke verpakking te plaatsen. Dit voorziet je van de basisinformatie over het product en de manier waarop je het moet gebruiken. Deze etiketten werken veel beter als je ze leest! Voor je een fles of een verpakking opent, moet je weten waar je mee te maken hebt.

Het is niet aan te raden om producten in andere verpakkingen te steken, maar als je het doet, moet je zorgen dat de verpakking correct gelabeld is.

De fabrikant heeft de plicht om een veiligheidsinformatieblad te voorzien voor elk product. Dit document voorziet alle informatie die nodig is voor normaal gebruik en in geval van nood. Deze bladen moeten binnen bereik zijn op de werkplaats als deel van het register met schadelijke stoffen. Dit register garan-

deert een overzicht van welke producten aanwezig zijn op de werkplek.

Productetiketten

Het Globally Harmonized System (GHS) is een internationaal systeem dat de Verenigde Naties gecreëerd hebben voor de geharmoniseerde classificatie en etikettering van chemische stoffen.

De zinnen die belangrijke informatie geven over de schadelijkheid van de stof(fen) zijn ook opgesomd op de veiligheidsinformatiebladen of Material Safety Data Sheets (MSDS) die elke fabrikant MOET voorzien.

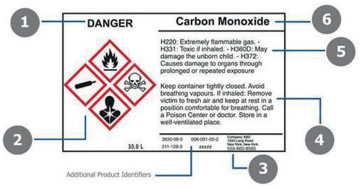

1 Signaalwoord: Het signaalwoord geeft het niveau van het gevaar aan. 'Danger' wordt gebruikt voor de meest ernstige gevallen, terwijl 'warning' minder ernstig is.

2 GHS Symbolen (Gevarenpictogrammen). Deze pictogrammen worden gebruikt om gevaarlijke stoffen te herkennen en zijn meestal gegroepeerd in chemisch/fysisch gevaar, gezondheidsrisico en milieurisico.

3 Informatie van de fabrikant. Dit identificeert de naam van de fabrikant, het adres en telefoonnummer.

4 Aanduidingen rond voorzorgsmaatregelen/EHBO. Dit zijn zinnen die bij elke gevarenaanduiding horen. Ze omschrijven voorzorgsmaatregelen voor algemene preventie, reactie, opslag of verwijdering. Deze aanduidingen kun je vinden op het veiligheidsinformatieblad van de chemische stof. Vergelijkbaar met de gevarenaanduidingen, kunnen de aanduidingen rond voorzorgsmaatregelen herkend worden aan hun P-zin (zoals P100).

5 Gevarenaanduidingen. Dit zijn zinnen die de aard van de gevaarlijke producten en de graad van het risico omschrijven. gevarenaanduidingen staan op het veiligheidsinformatieblad van de chemische stof en zijn herkenbaar aan hun H-zinnen (zoals H100).

6 Productnaam of identificator. Dit identificeert het product of de naam van de chemische stof. Extra identificatoren kan je vinden aan de rechterkant van de informatie van de fabrikant.

Veiligheidsinformatiebladen

Veiligheidsinformatiebladen voorzien de gebruikers van chemische stoffen van de nodige informatie om hen te helpen de menselijke gezondheid en het milieu te beschermen. Veiligheidsinformatiebladen zijn zowel bedoeld voor medewerkers die met de chemische stoffen omgaan als voor degenen die veiligheidsverantwoordelijke zijn.

Het veiligheidsinformatieblad bevat meer informatie dan het productetiket op de verpakking. Het bevat alle informatie die je nodig hebt om op een veilige en duurzame manier met een product te werken en voorbereid te zijn op mogelijke ongevallen. Daarom moeten de veiligheidsinformatiebladen van alle producten die beschikbaar zijn op het podium binnen handbereik zijn.

Het veiligheidsinformatieblad is overzichtelijk onderverdeeld en elk onderdeel omvat informatie over een bepaald onderwerp of voor een bepaalde gebruiker.

De veiligheidsinformatiebladen moeten binnen handbereik zijn op de werkplek aangezien ze alle informatie bevatten die je nodig kan hebben in geval van nood. Als je een noodgeval hebt en medische bijstand zoekt, neem de veiligheidsinformatiebladen dan met je mee. Ze geven de precieze aard van het product aan en lijsten noodnummers en precieze informatie voor medische hulpdiensten op.

Chemische stoffen gebruiken

We gebruiken erg diverse producten, dus is het moeilijk om precieze instructies te geven. Daarom is het cruciaal om de veiligheidsinformatiebladen te lezen en correct opgeleid te zijn om chemische stoffen op een veilige manier te gebruiken. Enkele basisregels zijn van toepassing op de meeste situaties:

- Geschikte/relevante/noodzakelijke persoonlijke beschermingsmiddelen, brandbeschermingsmiddelen en reinigingsproducten moeten binnen handbereik zijn voor je begint te werken.
- Neem voorzorgsmaatregelen voor je begint te werken.

- Zorg voor een propere, lege en stabiele werkomgeving.
- Werk volgens de veiligheidsinstructies en opleiding.
- Vermijd het inademen van dampen of stof.
- Zorg voor ventilatie of werk buiten.
- Gebruik chemische stoffen enkel waarvoor ze bedoeld zijn. (Bijvoorbeeld, ontstopper voor leidingen is geen verfafbijtmiddel.
- Meng chemische stoffen niet en hou ze apart.
- Let op met spuitbussen, de deeltjes zijn klein en kunnen de huid binnendringen en in je longen terecht komen.
- Hergebruik vodden niet en gebruik ze niet voor meerdere producten.
- Wees je bewust van je eigen allergieën en die van je collega's.
- Voorkom onnodige blootstelling aan chemische stoffen.
- Vermijd contact met de huid of ogen.
- Kies het juiste gereedschap en persoonlijke beschermingsmiddelen om met de materialen om te gaan (resistent aan het product).
- Als je in contact met chemische stoffen bent geweest, was je huid en kleren dan.
- Vermijd contact tussen voedsel en chemische stoffen.
- Eet, drink en schmink je niet wanneer er chemische stoffen gebruikt worden.
- Mors geen chemische stoffen, spoel ze niet weg door de leidingen.

- Verzamel gebruikte chemische stoffen in een speciale afvalbak.
- Verwijder vodden als chemisch afval.
- Vraag om hulp als je de instructies niet begrijpt.
- Zorg er voor dat je weet wat te doen in geval van nood.

Chemische stoffen verplaatsen en opslaan

Om chemische stoffen op een veilige manier te verplaatsen en op te slaan, moet je het veiligheidsinformatieblad met de aanbevelingen van de fabrikant lezen en moet je de procedures, regelgeving en wettelijke verplichtingen kennen. Chemische stoffen bewaren is een complex onderwerp waar we het later over zullen hebben. Maar er zijn enkele vanzelfsprekende regels die op alle omstandigheden toepasbaar zijn.

De pot moet correct gesloten zijn en het juiste etiket hebben. De deksels moeten op de potten geplaatst zijn zodat ze niet kunnen lekken. Voor je producten verplaatst of opbergt, moet je controleren of ze incompatibel zijn. Incompatibele producten hou je uit elkaars buurt.

Chemische stoffen mogen nooit onbewaakt achtergelaten worden. Wanneer ze niet gebruikt worden, moeten ze opgeborgen worden achter slot en grendel.

Chemische stoffen wegwerpen

Chemische stoffen kunnen ons milieu schaden of ongewenste effecten hebben in de afvoerpijpen. Ze moeten verwijderd worden volgens de instructies van de fabrikant en de bijhorende regelgeving. In de meeste gevallen betekent dit dat ze verzameld moeten worden in speciale containers voor chemisch afval en verwerkt moeten worden door een gespecialiseerd bedrijf.

In geen geval mogen chemische stoffen gemengd worden, leeggegoten in de afvoer of achtergelaten in de natuur.

Noodprocedures

Bereid je voor op noodgevallen en neem voorzorgsmaatregelen. Wacht niet tot het te laat is en je ze nodig hebt. In het geval van een ongeluk telt elke seconde! Je moet blindelings actie kunnen ondernemen volgens de overeengekomen procedure in het geval van een ongeluk.

Je moet de procedure kennen die hoort bij de gebruikte producten. Je moet weten hoe oogdouches werken, waar de nooddouches zijn, wat je moet doen in geval van vergiftiging...

RISICO'S EN ETIKETTEN VAN GEVAARLIJKE STOFFEN

Er zijn veel verschillende soorten risico's verbonden aan al de producten die we gebruiken. Om een eerste, algemeen idee te krijgen van de risico's, moeten alle **gevaarlijke** producten verplicht één of meer pictogrammen op hun verpakking hebben die aangeven welk soort risico ze vormen. De pictogrammen zijn **rode ruiten met een witte achtergrond** en vervangen de oudere, oranje symbolen. Deze pictogrammen maken deel uit van het Globally Harmonized System om chemische stoffen in klassen op de delen en van etiketten te voorzien.

Het pictogram wordt vergezeld van een **gevarenaanduiding**. Een gevarenaanduiding is een zin die toegewezen wordt aan een gevarenklasse en -categorie. Die omschrijft de aard van de risico's van een gevaarlijk product waaronder ook, wanneer dit van toepassing is, de graad van het gevaar. In de onderstaande lijst zijn ze aangeduid met 'kan betekenen'.

Er zijn verschillende soorten symbolen en markeringen naargelang het gebruik. We beschrijven enkel de productpictogrammen, maar er zijn gelijkaardige pictogrammen voor transport. Flessen met gas onder hoge druk hebben een kleurencode om duidelijk te maken wat voor gas ze bevatten.

1. FYSISCHE GEVAREN

De eerste groep symbolen waarschuwt voor fysische gevaren die je fysieke omgeving en het menselijk lichaam schade kunnen toebrengen. Fysische gevaren worden veroorzaakt door stoffen waarvan afdoende bewijs bestaat dat ze ontvlambaar, ontplofbaar, brandbaar, oxiderend, pyroforisch, of instabiel zijn, onder hoge druk staan of reageren op water (vocht).

Ontplofbaar

Kan betekenen:

Instabiel en/of explosief, met gevaar voor massaontploffing, scherfwerking, brand, ontploffing en projectie.

Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:

Vuurwerk, munitie.

Voorbeelden van aanduiding rond voorzorgsmaatregelen:

Verkrijg speciale instructies voor je het gebruikt. Ga hiermee niet aan het werk voor je alle veiligheidsvoorzorgen gelezen en begrepen hebt. Hou uit de buurt van hitte/vonken/open vuur/hete oppervlakken. Draag beschermende handschoenen/beschermende kledij/oogbescherming/gezichtsbescherming.

Ontvlambare stoffen of hoge temperatuur

Kan betekenen:

Extreem brandbaar gas, aerosol, vloeistof, damp of vaste stof.

Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:

Lampolie, petroleum, nagellakremover.

Voorbeelden van aanduiding rond

voorzorgsmaatregelen:
Spuit niet op een open vuur of andere ontstekingsbron. Hou uit de buurt van hitte/vonken/open vuur/hete oppervlakken. Hou de verpakking goed afgesloten. Houd koel en bescherm tegen zonlicht.

Oxiderend

Kan betekenen:
Kan vuur veroorzaken of versterken; oxiderend. Kan een ontploffing veroorzaken of versterken; sterk oxiderend.
Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:
Bleekwater, zuurstof.
Voorbeelden van aanduiding rond voorzorgsmaatregelen:

Hou uit de buurt van hitte/vonken/open vuur/hete oppervlakken. Draag beschermende handschoenen/beschermende kledij/oogbescherming/gezichtsbescherming. Spoel kledij en huid die er mee in contact gekomen zijn onmiddellijk overvloedig met water vooraleer de kledij uit te doen.

Gas onder druk

Kan betekenen:
Bevat gas onder druk; kan ontploffen

wanneer dit opgewarmd wordt. Bevat gekoeld gas; kan cryogene brandwonden of verwondingen veroorzaken.
Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:
Gasflessen.
Voorbeelden van aanduiding rond voorzorgsmaatregelen:
Bescherm tegen zonlicht. Draag koude-isolerende handschoenen/gezichtsscherm/oogbescherming. Zoek onmiddellijk medisch advies/hulp.

Bijtend

Kan betekenen:
Kan corrosie veroorzaken bij metalen. Veroorzaakt ernstige brandwonden aan de huid en oogschade.
Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:
Afvoerreinigers, azijnzuur, zoutzuur, ammoniak.
Voorbeelden van aanduiding rond voorzorgsmaatregelen:
Adem geen stof/rook/gas/mist/dampen/spray in. Was jezelf grondig na gebruik. Draag beschermende handschoenen/beschermende kledij/oogbescherming/gezichtsbescherming. Bewaar achter slot en grendel. Bewaar enkel in de originele verpakking.

2. GEZONDHEIDSGEVAAR

De tweede groep borden waarschuwt voor gezondheidsgevaren, die **schade toebrengen aan het menselijk lichaam**. Gezondheidsgevaren worden veroorzaakt door blootstelling aan milieuvervuilers en gevaarlijke stoffen.
Je kan op verschillende manieren blootgesteld worden (in te hoge concentraties).
Absorptie: Het oplossingsmiddel dringt je huid binnen. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door direct contact met je huid terwijl je gereedschap schoonmaakt.
Inhalatie: Je kan dampen inademen wanneer je afdichtingsmiddelen, lijm en verf aanbrengt of terwijl je gereedschap schoonmaakt.
Inname: Dit betekent inslikken. Je kan oplosmiddelen van op je handen inslikken wanneer je eet, drinkt of rookt.
Injectie: Dit kan gebeuren wanneer je huid beschadigd is (wonde) of geprikt wordt, bijvoorbeeld bij een verfpistool op hoge druk.

Verschillende gevaarlijke producten kunnen je gezondheid op verschillende manieren beïnvloeden. Je kan flauwvallen en zelfs overlijden van blootstelling aan erg hoge concentraties dampen. Kortetermijneffecten voor de gezondheid via blootstelling zijn onder andere irritatie van de ogen, longen en huid, hoofdpijn, misselijkheid en/of duizeligheid.

Blootstelling aan oplosmiddelen heeft drie langetermijneffecten op de gezondheid:
Dermatitis: ontsteking van de huid. Kijk uit voor roodheid, jeuk, zwelling en blaren.
Aandoeningen van het zenuwstelsel: je kan vermoeidheid, schokkende spieren, geheugenverlies of een beperkte mentale prestatie ervaren.
Schade aan lever en nieren: oplosmiddelen met chloor kunnen dit veroorzaken.

Acute toxiciteit

Kan betekenen:
Dodelijk bij inslikken, contact met de huid of inademen.
Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:

Pesticide, biocide, methanol.
Voorbeelden van aanduiding rond voorzorgsmaatregelen:
Was jezelf grondig na gebruik. Eet, drink of rook niet wanneer je dit product gebruikt. Indien ingeslikt: bel onmiddellijk een ANTIGIFCENTRUM of een dokter/huisarts. Spoel de mond.
Bewaar in een afgesloten verpakking. Vermijd contact met de ogen, huid of kledij. Draag beschermende handschoenen/beschermende kledij/oogbescherming/ gezichtsbescherming.
Indien op de huid: was je voorzichtig en overvloedig met water en zeep. Verwijder/doe onmiddellijk alle blootgestelde kledij uit. Was blootgestelde kledij voor je ze opnieuw gebruikt.
Adem geen stof/rook/gas/mist/dampen/spray in. Gebruik enkel buiten of in een goed geventileerde ruimte. Draag ademhalingsbescherming. Indien ingeademd: verplaats het slachtoffer naar een plek met frisse lucht en laat rusten in een positie die comfortabel is voor de ademhaling.
Bewaar achter slot en grendel.

Gezondheidsgevaar/Gevaar voor de ozonlaag

Kan betekenen:
Kan irritatie aan de ademhaling veroorzaken. Kan slaperigheid of duizeligheid veroorzaken. Kan een allergische reactie van de huid veroorzaken. Veroorzaakt ernstige irritatie aan de ogen. Veroorzaakt irritatie aan de huid. Schadelijk bij inslikken. Schadelijk bij contact met de huid. Schadelijk bij inademen. Schaadt de publieke gezondheid en het milieu door ozon te vernietigen in de bovenste atmosfeer.
Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:
Wasproducten, schoonmaakmiddel voor het toilet, koelvloeistof.
Voorbeelden van aanduiding rond voorzorgsmaatregelen:
Voorkom het inademen van stof/rook/gas/mist/dampen/spray. Gebruik enkel buiten of in een goed geventileerde ruimte.
Indien ingeademd: verplaats het slachtoffer naar een plek met frisse lucht en laat rusten in een positie die comfortabel is voor de ademhaling. Indien ingeslikt: bel een ANTIGIFCENTRUM of een dokter/huisarts indien je je onwel voelt.
Draag beschermende handschoenen/beschermende kledij/oogbescherming/gezichtsbescherming. Indien op de huid: was je overvloedig met water en zeep. Indien in de ogen: spoel voorzichtig met water gedurende verschillende minuten. Verwijder contactlenzen als die aanwezig zijn en dit gemakkelijk gaat. Blijf spoelen. Eet, drink of rook niet wanneer je dit product gebruikt.

Ernstig gezondheidsgevaar

Kan betekenen:
Kan fataal zijn bij inslikken en bij het binnendringen van de luchtwegen. Veroorzaakt schade aan organen. Kan vruchtbaarheid of het ongeboren kind aantasten. Kan kanker veroorzaken. Kan genetische afwijkingen veroorzaken. Kan symptomen van allergieën of astma en ademhalingsproblemen veroorzaken bij inademen.
Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:
Terpentine, petroleum, lampolie.
Voorbeelden van aanduiding rond voorzorgsmaatregelen:
Indien ingeslikt: bel onmiddellijk een ANTIGIFCENTRUM of een dokter/huisarts. Wek GEEN braakneigingen op. Bewaar achter slot en grendel. Adem geen stof/rook/gas/mist/dampen/spray in. Was jezelf grondig na gebruik. Eet, drink of rook niet wanneer je dit product gebruikt.

Zoek medisch advies/hulp indien je je onwel voelt. Bij blootstelling: bel een ANTIGIFCENTRUM of een dokter/huisarts.
Verkrijg speciale instructies voor je het gebruikt. Ga hiermee niet aan het werk voor je alle veiligheidsvoorzorgen gelezen en begrepen hebt. Gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen zoals vereist. Draag bescherming voor de ademhaling in het geval van onvoldoende ventilatie. Indien ingeademd: Indien de ademhaling moeizaam is, haal het slachtoffer weg, verplaats de persoon naar een plek met frisse lucht en laat rusten in een positie die comfortabel is voor de ademhaling.

3. MILIEUGEVAAR

De laatste groep zijn milieugevaren die het milieu, de natuur of watervoorraden bedreigen of beschadigen. Het bord met corrosie maakt ook deel uit van de groep van milieugevaren.

Gevaarlijk voor het milieu

Kan betekenen:

Zeer giftig voor waterleven met langdurige effecten.

Voorbeelden van waar we het kunnen vinden:

Pesticiden, biociden, petroleum, terpentijn.

Voorbeelden van aanduiding rond voorzorgsmaatregelen:

Voorkom dat het vrijkomt in het milieu. Verzamel gelekte stoffen.

woordelijk zijn voor de veiligheid. Het veiligheidsinformatieblad bevat meer informatie dan het productetiket op de verpakking. Het bevat alle informatie die je nodig hebt om op een veilige en duurzame manier met een product te werken en voorbereid te zijn op mogelijke ongevallen. Het bevat ook alle informatie die je aan medisch personeel moet verschaffen wanneer je hen belt in geval van nood. Daarom moeten de veiligheidsinformatiebladen

GHS/CLP pictogram					
Hazard code	Explosive	Extremely/Highly flammable	Oxidising	Compressed gas	Toxic/Very toxic
Symbol in accordance with Annex II of Directive 67/548/EEC	E	F F+	O		T T+

GHS/CLP pictogram				
Hazard code	Corrosive	STOT: Specific target organ toxicity	Harmful	Dangerous of the aquatic environment
Symbol in accordance with Annex II of Directive 67/548/EEC	C Xi	Xn T / T+	Xi / Xn	N

Veiligheidsinformatiebladen

Veiligheidsinformatiebladen geven gebruikers van chemische stoffen alle informatie die ze nodig hebben om de menselijke gezondheid en het milieu te kunnen beschermen. Veiligheidsinformatiebladen zijn bestemd voor zowel de werknemers die met de chemische stoffen omgaan, als degenen die verant-

van alle producten die beschikbaar zijn op het podium binnen handbereik zijn.

De indeling van het veiligheidsinformatieblad is vastgelegd in de REACH-verordening. Een blad is onderverdeeld in 16 rubrieken en elk onderdeel bevat informatie over een specifiek onderwerp of een specifieke gebruiker.

Een veiligheidsinformatieblad bevat de volgende informatierubrieken. Identificatie van de stof of het mengsel en van de vennootschap/onderneming. Identificatie van de gevaren. Eerstehulpmaatregelen. Brandbestrijdingsmaatregelen. Maatregelen bij accidenteel vrijkomen van de stof of het mengsel. Hantering en opslag. Maatregelen ter beheersing van blootstelling/persoonlijke bescherming. Fysische en chemische eigenschappen. Stabiliteit en reactiviteit.

Toxicologische informatie: ecologische informatie, instructies voor verwijdering, informatie met betrekking tot het vervoer en regelgeving.

Hieronder beschrijven we de verschillende rubrieken in detail, met nadruk op de informatie die toepasselijk is op het podium.

Identificatie van de stof of het mengsel en van de vennootschap/onderneming

Deze rubriek identificeert niet enkel het product en de producent, het geeft ook het beoogde gebruik aan en voorziet een telefoonnummer voor in geval van nood.

Identificatie van de gevaren

De identificatie van de gevaren bevat het veiligheidsetiket en informatie over gevaren en de te nemen voorzorgen. Deze informatie wordt voorgesteld in gestandaardiseerde, genummerde zinnen. De zinnen beginnen met een code, gevolgd door een nummer met drie cijfers. Op basis van dit nummer kan je de zin in je eigen taal vinden.

Gevarenaanduidingen of H-zinnen bevatten informatie over gevaren, bijvoorbeeld H223 - Ontvlambare aerosol, H301 - Giftig bij inslikken of H335 - Kan irritatie van de luchtwegen veroorzaken. **P-zinnen of aanduidingen rond voorzorgsmaatregelen** bevatten voorzorgen die genomen moeten worden, bijvoorbeeld P103 - Alvorens te gebruiken, het etiket lezen, P211 - Niet in een open vuur of op andere ontstekingsbronnen spuiten, P251 - Ook na gebruik niet doorboren of verbranden of P403 - Op een goed geventileerde plaats bewaren.

EUH-zinnen verwijzen naar het oudere systeem van R- en S-zinnen, in het geval dat er geen equivalent is in de nieuwe versie.

Eerstehulpmaatregelen

De eerstehulpmaatregelen bevatten informatie over **symptomen**, over hoe je moet reageren als **eerstehulpverlener** en over **medische verzorging**. De eerstehulpmaatregelen zijn zo beschreven dat iedereen ze moet kunnen begrijpen. Bijvoorbeeld:

- Algemeen: Zoek medische bijstand in alle gevallen van twijfel, of wanneer symptomen aanwezig blijven. Laat iemand die buiten bewustzijn is niets

inslikken. Leg de persoon in een herstelpositie als deze buiten bewustzijn is en zoek medische bijstand.

- Contact met de huid: Verwijder kledij en schoenen die blootgesteld zijn. Was de huid overvloedig met water en zeep of gebruik een erkend product om de huid schoon te maken. Gebruik GEEN oplossingsmiddelen of verdunners.

Brandbestrijdingsmaatregelen

De brandbestrijdingsmaatregelen bevatten informatie over het soort brandblusapparaat dat gebruikt moet worden en andere nuttige informatie bij het bestrijden van brand. De rubriek bevat ook informatie over de mogelijke gevaren die de chemische stof meebrengt in geval van brand.

Maatregelen bij accidenteel vrijkomen van de stof of het mengsel

Deze rubriek bevat aanbevelingen voor de manier waarop jij of de hulpdiensten moeten handelen als de chemische stof accidenteel wordt geloosd of gelekt. Ze verschaft je informatie over hoe je jezelf, je collega's en het milieu moet beschermen, maar ook over methodes en materialen om dat wat je gelekt hebt in te sluiten en te reinigen.

Hantering en opslag

Deze rubriek verklaart hoe je een product veilig moet hanteren en opslaan en hoe je moet omgaan met incompatibiliteit van stoffen in opslag.

Maatregelen ter beheersing van blootstelling/persoonlijke bescherming

De rubriek omvat het gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen, voorzorgsmaatregelen rond hygiëne en collectieve maatregelen.

Fysische en chemische eigenschappen

Deze rubriek geeft informatie over de basiseigenschappen van de chemische stof of het mengsel (zoals voorkomen, geur, pH, kookpunt, enz.) die relevant zijn voor de indeling en de gevaren. Met andere woorden, over hoe het product er uit ziet en hoe het zich gedraagt.

Stabiliteit en reactiviteit

Omschrijft in welke omstandigheden het product stabiel is en welke incompatibele stoffen deze stabiliteit kunnen beïnvloeden. Deze rubriek gaat over gevaarlijke reacties die onder bepaalde gebruiksomstandigheden of bij het vrijkomen in het milieu kunnen optreden; te vermijden omstandigheden; chemisch op elkaar inwerkende materialen en gevaarlijke ontledingsproducten.

Toxicologische informatie

Deze rubriek is in de eerste plaats bestemd voor medici, professionals inzake gezondheid op het werk en veiligheid,

en toxicologen en informeert over de technische aspecten van toxicologie of het product.

Ecologische informatie
Deze rubriek bevat informatie over hoe het product het milieu kan beïnvloeden en hoe je dit kan voorkomen.

Instructies voor verwijdering
Informatie over hoe het materiaal, het blootgestelde gereedschap, en de verpakking verwijderd moeten worden.

Informatie met betrekking tot het vervoer
Informatie over industrieel vervoer, maar ook over vervoer op eigen eigendom. Bijvoorbeeld: vervoer steeds in gesloten verpakking die rechtop en stabiel staat. Zorg er voor dat de mensen die het product vervoeren weten wat ze moeten doen in geval van een ongelu k of een lek.

Regelgeving
Deze rubriek bevat informatie over regelgeving die betrekking heeft tot dit product of zijn gebruik.

Overige informatie
De laatste rubriek bevat technische informatie over het document, een disclaimer, referenties en advies over passende opleiding.

Opslaan van gevaarlijke stoffen

Ontvlambare vloeistoffen (onderhoudsproducten, olie, petroleum, verdunners, verf, brandgels, enz.) ontvlambare gassen (aerosols, propaan, butaan, acetyleen, zuurstof, stikstof, enz.), pyrotechnische materialen, CO2 (droog ijs), enz. moeten op een gepaste manier opgeslagen worden, een etiket krijgen en gedocumenteerd worden.
Door ze correct op te slaan, **verkleinen de risico's** op vuur, explosie, schade aan de gezondheid en aantasten van het milieu.

Etikettering en documentatie
Voor ze worden opgeborgen moeten alle producten een etiket hebben. Dit etiket garandeert dat we precies weten met welk product we werken en wat de risico's zijn. Als je zelf een mengsel maakt of een product in een andere verpakking opbergt, moet je dit etiket zelf voorzien.

De opslagruimte moet op regelmatige basis geïnspecteerd worden. De etiketten helpen om vervallen en overbodige producten te herkennen en ze te verwijderen. Het kan erg duur zijn om onbekende chemische stoffen te verwijderen.
De opslagruimte of -kast heeft een etiket met de gevarenklasse van de inhoud.
Alle producten worden bijgehouden in een **inventaris** die aangeeft waar ze bewaard worden. De veiligheidsinformatiebladen van deze producten kunnen bevestigd worden aan deze inventaris. De inventaris is zowel beschikbaar op de werkplek als op een centrale plaats voor in het geval van nood.
(voor meer informatie over etikettering, veiligheidsinformatiebladen en inventarissen, zie hoofdstuk 9.01 en 9.02.)

Regels over verpakkingen en recipiënten
Enkele basisregels moeten in acht genomen worden over de verpakkingen, blikken en recipiënten van gevaarlijke stoffen:

- De verpakkingen en blikken moeten luchtdicht afgesloten zijn als ze luchtvervuilers kunnen uitstoten.
- Gebruik geen verpakking die verwisseld/verward kan worden en daardoor schade veroorzaakt.
- De verpakking moet bestand zijn tegen de stoffen die het bevat.
- De verpakking moet bestand zijn tegen de omgeving waarin ze wordt geplaatst.
- Controleer regelmatig of de verpakking niet lekt.

5 basisregels voor/over opbergen
Een risicobeoordeling zal in detail uitleggen hoe een product, in combinatie met andere producten, in een specifieke situatie opgeslagen moet worden. Het is vanzelfsprekend dat de opslag schoon en ordelijk houden essentieel is om de etiketten te kunnen lezen. De risicobeoordeling is gebaseerd op 5 basisregels:

Bescherming tegen ontstekingsbronnen
Ontvlambare producten moeten beschermd worden tegen ontstekingsbronnen. Dit kan een open vlam zijn, een hittebron, vonken, roken en direct zonlicht. In sommige gevallen vereist het risico op statische elektriciteit ook aandacht. Deze producten moeten opgeslagen worden in een brandvaste kast of opslagruimte.

Bescherming tegen 'onbevoegde personen'
Alle gevaarlijke stoffen moeten op zo'n manier opgeslagen worden dat enkel 'bevoegde personen' er toegang tot hebben. Bevoegde personen zijn personen die geïnformeerd en opgeleid zijn om de producten in de opslag te hanteren. De opslag op slot doen is de meest voorkomende manier om dit te garanderen.

Ventilatie
Als er een risico op ontplofbare dampmengsels, onaangename geur of giftige dampen is, moet de opslag geventileerd zijn.

Voorkom een combinatie van stoffen die met elkaar reageren
Producten combineren kan de risico's vergroten dat er iets mis gaat. Bijvoor-

is zwaarder dan lucht. Het zal zich ophopen op lage plekken zoals in kelders. Er moet extra aandacht besteed worden aan de ventilatie van deze ruimtes.

Opslag van pyrotechnieken
Pyrotechnische materialen moeten opgeslagen worden in een gesloten doos of ruimte om te garanderen dat ze afgesloten zijn van onbevoegde personen. Pyrotechnieken moeten in beperkte hoeveelheden opgeslagen worden. Er mag niet meer opgeslagen zijn op het podium dan wat nodig is voor de voorstelling. De producten moeten in hun originele verpakking blijven en buiten bereik van ontstekingsbronnen, hitte, chemische dampen of vocht staan.

beeld, ontvlambare en oxygene (met een hoog zuurstofgehalte) stoffen samen zullen een groter vuur veroorzaken aangezien de zuurstof de vlam voedt. Andere chemische stoffen zullen reageren, giftige dampen of zelfs explosies creëren. Je moet niet enkel de opgeslagen stoffen scheiden, maar ook de mogelijke combinaties van gelekte producten vermijden. De risicobeoordeling zal alle schadelijke combinaties identificeren en oplossingen voor gepaste opslag voorstellen.
Een voorbeeld hiervan is de combinatie van lijnzaadolie en stof (wat zuurstof met zich meebrengt).

Lekken
Een opslagplaats moet mogelijke lekken voorzien en zorgen voor maatregelen om deze onder controle te houden. Bakken om lekken op te vangen onder de producten voorkomen dat schadelijke producten zich verder verspreiden buiten de opslag. Producten lozen in een afvoer, leidingen of de afvoerput kan desastreuze gevolgen hebben. Waar nodig voorkomen geordende bakken om lekken op te vangen ook dat de gelekte chemische stoffen zich mengen.

Op tournee
Het kan nodig zijn om gevaarlijke stoffen mee op tournee te nemen voor een productie. Voorbeelden zijn specifieke schoonmaakproducten, gassen, pyrotechnieken, enz. Een specifieke risicobeoordeling is gemaakt voor deze omstandigheden en is deel van de communicatie met het ontvangende theater of de ontvangende locatie (wat, waar, hoe veel, waarom,...). In iedere situatie moeten de bovenstaande regels geïnterpreteerd worden voor dat specifiek geval.
Extra maatregelen kunnen genomen worden om de hoeveelheid product dat wordt meegenomen op tournee te beperken en om te garanderen dat deze stoffen op geen enkel moment onbewaakt achter blijven. ■

Opslag van CO2 (droog ijs)
Droog ijs of CO2 ijs is de vaste (bevroren) vorm van koolstofdioxide. Droog ijs sublimeert op -78,5°C. Het gas is niet giftig, maar vervangt de zuurstof in de lucht. Er bestaat een risico voor ademhalingsproblemen. Het ijs moet bewaard worden in een luchtdicht afgesloten, geïsoleerde doos. De opslag van de doos moet geventileerd zijn. CO2 gas

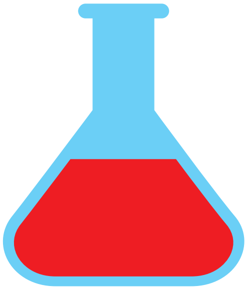

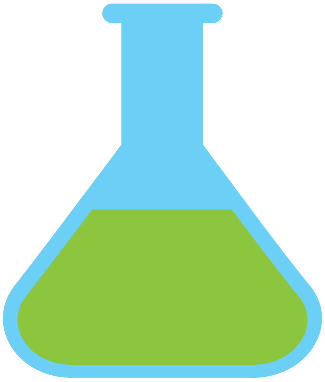

DE KAT KWAM WEER (ZE KON NIET LANGER WACHTEN)

Lies De Backere

Op het moment van schrijven staat het licht nog steeds op rood voor onze volledige sector: geen theater, geen evenementen, geen enkel museum mag open. Achter de schermen wordt hard gewerkt aan een exit strategie voor de volledige culturele sector. Ook STEPP zit hiervoor mee aan tafel. Of moeten we zeggen tafels? Want zoals altijd zitten onze leden verspreid onder verschillende deelsectoren.
Helaas blijkt ook in deze bizarre tijden het onmogelijk om één verenigd front te maken vanuit de volledige sector. STEPP is druk bezig om samen met Oko en het Sociaal Fonds een sectorgids te schrijven om de exit uit deze crisis in goede banen te leiden. Daarnaast zit STEPP samen met BESA ook mee in de Event Taskforce om de heropstart van de eventsector te sturen. Maar naast die exit zal er ook een introstrategie nodig zijn, hoe gaan we om met social distancing, met de hygiënemaatregelen, met ons publiek?

Voor het eerst in de hedendaagse geschiedenis is de hele wereld getroffen door een pandemie van deze omvang. Te vergelijken met een oorlog waar de gebouwen overeind bleven. Ideaal zou zijn dat we gewoon weer de deuren openen en het leven hernemen alsof er niets gebeurd is. Maar ook al moeten we geen infrastructuur heropbouwen, toch zal een heropening veel meer inhouden dan de sleutel in het slot te draaien en het licht aan te steken.

Social Distancing, een fenomeen waar we dringend een beter woord voor moeten vinden, zal nog voor een ruime tijd de norm zijn. Maar hoe ga je daar mee om? Er werd reeds veel geschreven over de cultuursector en hoe we kunnen te werk gaan om zalen te openen maar hoe pas je de social distancing toe op een overvolle scène? Tijdens onze najaarscontactdag rond werk, beschreef Bert Moerman zo mooi het allegaartje van medewerkers op de scène, hoe de opbouw van een voorstelling zich voortbeweegt als een gesynchroniseerd ballet. Een ballet dat voortaan met handschoenen en mondmaskers zal uitgerust zijn.

Als we een risico analyse opmaken moeten we constateren dat afstand houden niet altijd zal lukken, ook al is een technicus vaak alleen in een hoekje aan de slag.
Het grootste risico ligt bij laden en lossen en op- en afbouw van decors. Inhangen van spots of klankkasten zou normaal wel met de nodige afstand moeten kunnen, maar voorzichtigheid zal toch aan de orde zijn. Het dagelijks in contact komen en samen werken met nieuwe mensen zal een groot gezondheidsrisico inhouden dus zullen voorzorgsmaatregelen nodig blijven tot er een vaccin op de markt is of de pandemie gaan liggen is. Naast de technische fiche en de risicoanalyse, zal een preventieplan per voorstelling waarschijnlijk het nieuwe normaal worden.

Het desinfecteren van technische apparatuur zal hoogstwaarschijnlijk een noodzakelijk iets zijn bij elke afbouw. De afbouwen zullen bijgevolg veel langer gaan duren waardoor de verplichte rust van het personeel in gedrang zal komen. Maar misschien komt er tijdens al dat ontsmetten ook wel terug meer tijd om, vanop veilige afstand, een filosofisch gesprek te houden met de technici van het gezelschap. ■

Eén ding hebben we allemaal gemeen.
Een geweldige passie voor theater.
De hoop om snel weer op het podium te staan.
Want zodra de gordijnen openen,
kan de magie opnieuw beginnen.
♥
Goodbye Norma Jeane - Voile CS - Scenografie: Joris van Veldhoven © Annemieke van der Togt
ShowTex
AMAZING STAGE FABRICS IN MOTION
hello@showtex.com • www.showtex.com • www.showtexrental.com • www.showtexonline.com

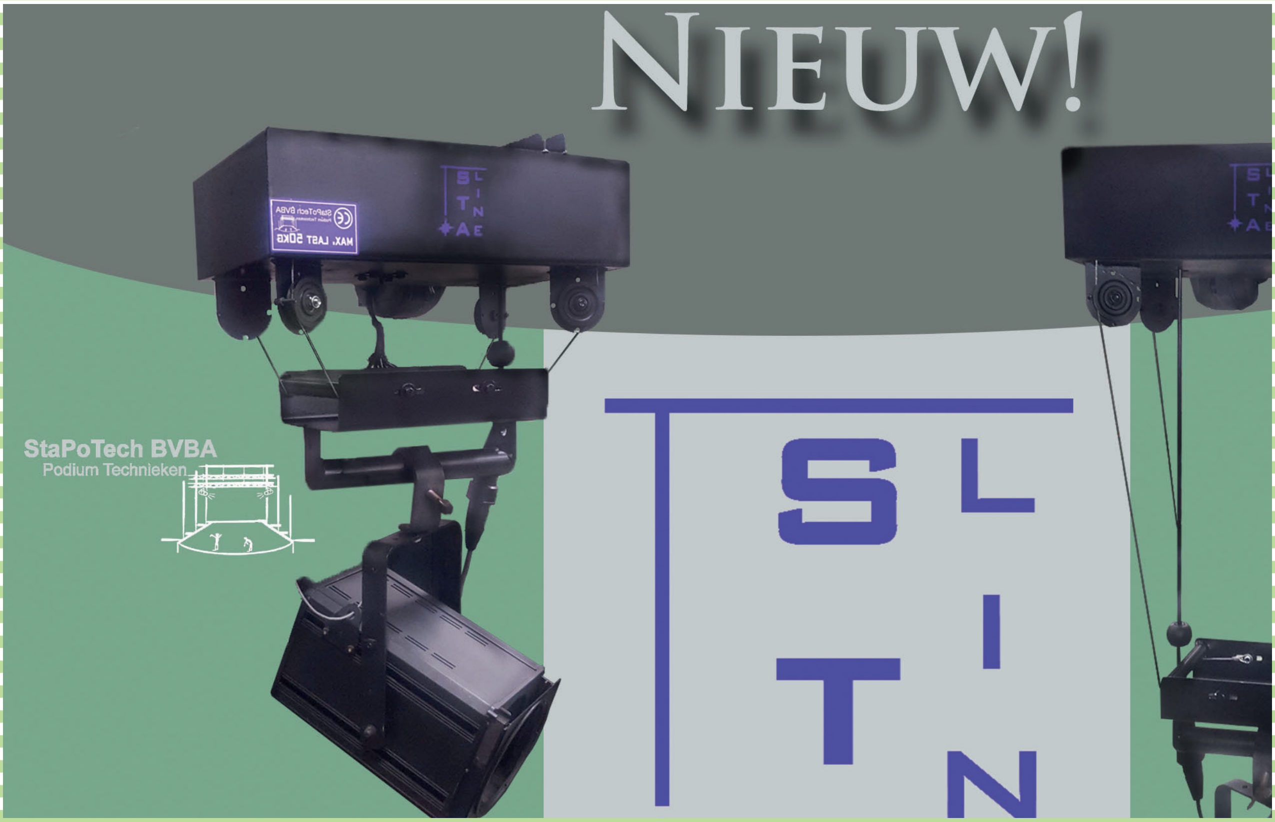

NIEUW!
StaPoTech BVBA
Podium Technieken
S L I T N

BEDRIJFSPARTNERS

Amptec

De maatstaf voor kwalitatieve professionele audio installaties, met grote focus op service en support.
Duifhuisweg 11
Industriezone 'Het Dorpsveld'
B-3590 Diepenbeek
Tel.: +32 11 28 14 58
sales@amptec.be
www.amptec.be

Audio XL

Industrieterrein II nr 14
I.Z. Webbekom 2110
3290 Diest
Tel.: +32 13 67 08 90
info@audioxl.be
www.audioxl.be

Bose N.V.

Fabrikant van luidsprekers, versterkers en DSP om geluid te versterken in theaters, concertzalen, congreszalen, auditoriums en andere toepassingen.
Limesweg 2
3700 Tongeren
Tel.: +32 12 39 08 10
pro_be@bose.com
pro.bose.com

CHAUVET Professional

CHAUVET Professional ontwerpt, fabriceert en verdeelt innovatieve LED lichtarmaturen voor de evenementensector.
Stockstraat 18
9770 Kruishoutem
Tel: +32 9 388 93 97
Besales@chauvetlighting.eu
chauvetprofessional.eu

Controllux BVBA

Uw ideeën, onze oplossingen.
Ambachtsstraat 2B
2450 Meerhout
Tel.: +32 13 48 06 00
:info@controllux.be
www.controllux.com

Joystick

Best quality audio & service.
Luchterenstraat 25A
9031 Drongen
Tel.: +32 475 66 98 49
info@joystick.be
www.joystick.be

PBTA

Adviseur voor theater, concertzaal en poppodium: akoestiek, licht, geluid, stoelen, tribunes, hef- en hijsinstallaties, kortom voor alles wat van een gebouw een cultuurhuis maakt.
Runmolen 3
5404 KP Uden, Nederland
Tel.: +31 413 26 43 44
info@pbta.nl
www.pbta.nl

Sennheiser

We geven de toekomst van de audio-industrie vorm, op basis van onze geschiedenis, onze innovatie cultuur en onze passie voor uitmuntendheid.
BDC – Esplanade 1 – Box 41
1020 Brussel
Tel.: +32 2 466 44 10
bnl-customerservice@sennheiser.com
nl-be.sennheiser.com

Showtex

Innovatieve brandwerende stoffen, gordijnrails en bewegingssystemen voor theaters en evenementen.
Oude Gentweg 100
2070 Burcht
Tel.: +32 3 236 84 40
hello@showtex.com
www.showtex.com

Stapotech

Advies, ontwerp en realisatie van podiumtechnische installaties.
Rodenrijt 80
3930 Hamont-Achel
Tel.: +32 11 66 78 94
info@stapotech.be
www.stapotech.be

PBTA
THEATER & AKOESTIEK
Complexe zaken,
begrijpelijk advies

"Als studiebureau ook gespecialiseerd in **trekkenwanden**. Van (veiligheids)onderzoek en ontwerp tot inkoopbegeleiding, bouwtoezicht en oplevering."

Al 30 jaar vertrouwde adviseurs en specialisten onder één dak!

[THEATERTECHNIEK]

- theateradvies en ontwerp
- haalbaarheidsstudies en kostenramingen
- programma van eisen (PVE)
- 3D zichtlijnenstudie en visualisatie (Oculus Rift)
- tribunes en theaterstoelen
- theaterbelichting
- theaterstoffering
- theatergeluid en (foyer) omroepinstallaties
- audiovisuele techniek
- meerjarenonderhoudsplan (MJOP)
- veiligheid en risico-inventarisatie
- trekkenwanden en overige toneelmechanische installaties

[AKOESTIEK]

- akoestisch advies en ontwerp
- zaal- en ruimteakoestiek
- geluid- en zaalakoestische metingen
- studioakoestiek
- bouwakoestiek
- elektroakoestiek
- installatiegeluid
- CATT Acoustic simulaties en auralisaties

www.pbta.nl +31 (0) 413 264 344 Uden (Noord-Brabant)

BEDRIJFSLEDEN

Icarus Flightcases & decorfacitities
Ondernemersstraat 6
2500 Lier
Tel.: +32 3 491 97 89
Mail: info@icarus.biz
Website: www.icaruscad.be

M-PRO BeNeLux Bvba
Bedrijvenstraat 4501 – 4503
3800 Sint-Truiden
Tel.: +32 11 68 42 97
mail: info@m-pro.be
Website: www.m-pro.be

Seekurico Bvba
Rode Kruisstraat 49
3540 Herk-de-Stad
Tel.: +32 474 37 94 63
Mail: winand@seekurico.be
Website: www.seekurico.be

Shure Distribution Benelux
Jan Emiel Mommaertslaan 20A
1831 Diegem
Tel.: +32 2 704 91 50
mail: info@shure.be
website: www.shure.be

SPINN bvba
Dahliastraat 38
1850 Grimbergen
Tel.: +32 486 92 66 03
Mail: info@spinn.be
Website: www.spinn.be

Theateradvies
Herengracht 160
1016 BN Amsterdam, Nederland
Tel.: +31 20 627 22 48
Mail: info@theateradvies.nl
Website: www.theateradvies.nl

XLR Pro
Pierre Strauwenstraat 24
1020 Brussel
Tel.: +32 2 520 08 27
Mail: info@xlrpro.eu
Website: www.xlrpro.eu)

GROEPSLEDEN

30CC - Leuven

Cc 't Getouw - Mol

Cc 't Schaliken - Herentals

Cc Casino - Houthalen-Helchteren

Cc de Factorij - Zaventem

Cc De Plomblom - Ninove

Cc de Schakel - Waregem

Cc De Steiger - Boom

Cc de Steiger - Menen

Cc De Werf - Aalst

Cc het Perron - Ieper

Cc Jan Tervaert - Hamme

Cc Muze - Heusden Zolder

Cc Nova - Wetteren

Cc SCHARPOORD - Knokke-Heist

Cc Ter Dilft - Bornem

Cc Westland - Dilbeek

Cc Zwaneberg - Heist op den Berg

Cinema Plaza - Duffel

Concertgebouw - Brugge

Cultuurcentrum Brugge

Cultuurcentrum Hasselt

Cultuurcentrum Mortsel

Cultuurcentrum Sint Niklaas

De Singel vzw - Antwerpen

De Velinckx - Tongeren

De Warande - Turnhout

Destelheide vzw - Dworp

Faro

GC De Bunder - Moorslede

KAAP vzw Brugge, Oostende

Koninklijke Muntschouwburg - Brussel

Minard vzw - Gent

Muziekcentrum de Bijloke - Gent

Noordstarfonds vzw - Gent

Oc De Kleine Beer - Beernem

Opera Ballet Vlaanderen - Antwerpen

Stadsbestuur Blankenberge

STUK kunstencentrum vzw - Leuven

Toneelhuis Antwerpen

Vzw De Rand - Wemmel

Vzw Lokaal cultuurbeleid district Merksem

COLOFON

CONTACT
STEPP vzw
Sainctelettesquare 17
1000 Brussel
T: +32 2 203 92 06
E: info@stepp.be
W: www.stepp.be

MISSIE
STEPP vzw is het steunpunt voor de productionele, ontwerpende en technische krachten van de brede culturele sector. De organisatie is het aanspreekpunt voor actuele ontwikkelingen op het vlak van techniek, scenografie, architectuur, veiligheid en opleidingen in de culturele sector en haar zeer diverse subsectoren. STEPP vzw bundelt de krachten van de gehele sector om een constante uitwisseling van expertise teweeg te brengen. De organisatie is gesprekspartner in diverse comités, en organiseert op regelmatige tijdstippen studiedagen, symposia, netwerkmomenten en opleidingen.
STEPP vzw is lid van OISTAT en benadrukt daarmee het internationale kader van de hedendaagse culturele sector.

ACTIVITEITEN
STEPP vzw organiseert regelmatig bijeenkomsten in de vorm van symposia, informele meetings en workshops. Daarnaast bieden zij een uitgebreid cursusprogramma aan. Verdere informatie en een overzicht van de activiteitenkalender vindt u op onze website www.stepp.be.

TARIEVEN
STEPP leden krijgen alle 3 maanden het STEPP magazine gratis in hun bus. Daarbovenop krijgen onze leden korting bij alle STEPP activiteiten, en bij een aantal partnerorganisaties.
Lidmaatschap (1 jaar): 48,00 EUR
Bedrijfslidmaatschap (1 jaar): 480 EUR
Groepslidmaatschap (1 jaar):
130 EUR / 260 EUR / 480 EUR
Student (1 jaar): 24,00 EUR
STEPP magazine (1 jaar): 40,00 EUR

Meer informatie op onze website www.stepp.be

DUURZAAMHEID
STEPP vzw zet zich in voor een duurzame cultuursector. Dit uit zich in al onze activiteiten en opleidingen.
STEPP is daarnaast ook partner in een aantal duurzaamheidsinitiatieven van partnerorganisaties.
STEPP vzw wil zo een motor zijn voor een duurzame cultuursector.

STEPP magazine #36

Bijdragen: Lies De Backere, Bert Moerman, Sam Swerts, Chris Van Goethem,
Eindredactie: Jan Decalf
Corrector: Bert Moerman
Vormgeving: Jo Klaps, brusselslof.be
Foto's portfolio: zie portfolio
Druk: Drukkerij Paesen

STEPP magazine wordt gedrukt op 100% FSC gecertificeerd papier.
Eenheidsprijs: 15,00 EUR. Alle vorige nummers zijn beschikbaar op bestelling via www.stepp.be

BIJDRAGEN
Indien je zelf tekst of foto's wil bijdragen voor een volgend nummer, kan je contact opnemen met de redactie: info@stepp.be. De verschijningsdata van het STEPP magazine zijn 15/3, 15/6, 15/9 en 15/12.

ADVERTEERDERS
Amptec, Chauvet, Controllux, Joystick, PBTA, Ron De Groot, Sennheiser, Showtex, Stapotech

Voor informatie over advertentiemogelijkheden mag u ons contacteren op sponsoring@stepp.be

Jaargang 10
Nr.36 –juni 2020
STEPP Magazine is een uitgave van STEPP vzw.
Verantwoordelijke uitgever: Frankie Goethals.

Ontdek het volledig magazine archief nu ook digitaal: https://issuu.com/steppvzw

CC BY NC SA

Deze uitgave wordt ter beschikking gesteld overeenkomstig de bepalingen van de Creative Commons Public License, Naamsvermelding – Niet Commercieel - GelijkDelen België 3.0, http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.nl

IT'S ALWAYS THE SILENT ONES
TO WATCH OUT FOR
NEW MAVERICK SILENS 2 PROFILE
See all, hear nothing from curtain to camera.
No fans, no compromises, just SILENS.
COMING SOON
CHAUVET
PROFESSIONAL
www.chauvetprofessional.com

Iedereen in zijn kot, ook Amptec !
De ontknoping van dit theaterseizoen hadden we graag met veel mensen dichtbij meegemaakt.
Met de vertrouwde voorschriften werken we veilig verder. Aan projecten, voor onderhoud, met opleidingen.

Alle diensten blijven paraat.

AMPTEC
professional sound solutions
Duifhuisweg 11 - Industriezone "Het Dorpsveld" - B-3590 Diepenbeek - België
www.amptec.be - sales@amptec.be
Tel: +32 (0) 11 28 14 58 - Fax: +32 (0) 11 28 14 59